

Inlandet har möjligheter

Slutbetänkande av Inlandsdelegationen

Stockholm 2004

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2004:135

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:
Information Rosenbad
Regeringskansliet
103 33 Stockholm
Fax: 08-405 42 95
Telefon: 08-405 47 29
<http://www.regeringen.se/sb/d/242/a/3652>

Foto omslagsbild: Bo Silwer/Norrlandia

Tryckt av XGS Grafisk Service
Stockholm 2004

ISBN 91-38-22288-4
ISSN 0375-250X

Till statsrådet Ulrica Messing

Regeringen beslutade den 31 januari 2002 att tillsätta en delegation, Inlandsdelegationen, med uppgift att medverka till att långsiktigt stärka en hållbar utveckling i norra Sveriges inland. Beslutet fattades i enlighet med bedömningar i propositionen *En politik för tillväxt och livskraft i hela landet* (prop. 2001/02:4).

Delegationen formulerade målet på följande sätt:

Medverka till att kommunernas utvecklingsarbete stärks så att det skapas framtidstro och en långsiktigt hållbar tillväxt i näringslivet och inom den offentliga sektorn.

Till ordförande för Inlandsdelegationen utsågs förre kommunalrådet i Östersunds kommun, Tord Andnor.

Övriga ledamöter i delegationens styrelse: Anita Johansson, direktör för Verket för högskoleservice, Staffan Larsson, chef för Nuteks analysavdelning (fr.o.m. den 7 april 2003), Margareta Karlsson, kommunstyrelsens ordförande i Karlskoga (fr.o.m. den 7 april 2003) samt Maria Norrfalk, generaldirektör för Sida (t.o.m. den 2 februari 2003).

Vidare har följande ämnessakkunniga och projektledare ansvarat för det operativa arbetet med att stödja utvecklingen i kommunerna: Birger Karlsson, ansvar för kontakterna med Arvidsjaur, Arjeplog, Boden, Gällivare, Jokkmokk, Kiruna, Piteå och Älvsbyn, Roland Haapalahti, ansvar för kontakterna med Pajala, Övertorneå, Överkalix, Kalix, Haparanda, Vindeln och Norsjö, Anders Berg, ansvar för kontakterna med Bjurholm, Dorotea, Lycksele, Malå, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Vilhelmina och Åsele, Gunnel Hedman, ansvar för kontakterna med Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokom, Ragunda, Strömsund, Åre, Östersund och Ljusdal, Jerker Sjögren, ansvar för kontakterna med Sollefteå, Sundsvall, Ånge, Örnsköldsvik, Kramfors, Malung, Mora, Orsa, Vansbro och

Älvdalen samt Ann-Charlotte Bernhard, kansliråd i Näringsdepartementet med ansvar för turistfrågor.

I projektorganisationen har ingått: Torbjörn Skarin, samordnare t.o.m. den 30 september 2004, Birger Ekerlid, samordnare fr.o.m. den 1 oktober 2004, Margareta Lundqvist, sekreterare, ekonomi och Lena Hentschel, webbansvarig. En delrapport lämnades den 17 oktober 2003. Härmed överlämnar Inlandsdelegationen sin slutrapport.

Stockholm den 13 januari 2005

Tord Andnor

Anita Johansson

Staffan Larsson

Margareta Karlsson

Förord

Inlandsdelegationen började sitt arbete i maj 2002. Arbetet har skett processinriktat och operativt i ett mycket nära samarbete med Inlandets kommuner. Målet var att uppmuntra och stimulera kommunledningarna till större engagemang i kommunernas och regionernas långsiktiga utveckling. Inlandsdelegationen ville också peka på att det finns alternativ till begrepp som utarmning och tillbakagång.

Vi har valt att dokumentera och redovisa vårt arbete i denna slutrapport, som således bygger på de erfarenheter och den kunskap som vårt arbete har gett upphov till. Speciellt viktig har dialogen med berörda kommuner varit. Förutom detta bygger beskrivningar och ställningstaganden i slutrapporten på den kommunenkät som utfördes 2003 och den småföretagsstudie som genomfördes 2004. Själva processen och det metodiska arbetet beskrivs närmare i kapitel 4.

En grundläggande frågeställning har varit kommunernas näringslivsutveckling och näringslivsklimat. Vi kan konstatera att ledningen i en kommun måste hantera vardagsfrågor av de mest skilda slag. I detta arbete tenderar kortsiktiga ekonomiska frågor att dominera på bekostnad av långsiktigt och målinriktat utvecklingsarbete. Samtidigt är det kommunledningens roll att leda och hålla ihop det lokala utvecklings- och näringslivsarbetet i dialog med kommuninnevånarna och näringslivet.

Under arbetets gång har vi tillsammans med kommunerna gjort omvärldsanalyser och tagit fram andra underlag som visar på Inlandets möjligheter ur främst ett internationellt perspektiv. Dessa aspekter belyses på olika sätt i vår slutrapport. Tidsperspektivet är de kommande femton åren. De detaljerade analyserna och förslagen återfinns i det omfattande material som ligger till grund för Inlandsdelegationens arbete och som utgör bilagor till slutrapporten.

Bilagorna ges inte ut i tryck i anslutning till rapporten, utan de kommer att finnas tillgängliga på Inlandsdelegationens hemsida, www.sou.gov.se/inland, under de kommande två åren.

Uttrycken glesbygd och landsbygd används ofta i dagligt tal. I denna rapport används för enkelhetens skull benämningen Inlandet för att beskriva Inlandsdelegationens geografiska verksamhetsområde.

Till sist: tack till alla som har deltagit i detta inspirerande arbete!

Tord Andnor, ordförande

Inlandsdelegationens verksamhetsområde

Inlandsdelegationens uppdrag omfattar ett stort geografiskt område med ett mångskiftande landskap, från fjäll till skog och kust. Det består av 43 kommuner i sex län och utgör 60 procent av landets yta, men mindre än åtta procent av Sveriges befolkning¹. I Inlandet bor cirka tre invånare per kvadratkilometer. Motsvarande siffra för riket som helhet är 22 invånare och för EU 119 invånare per kvadratkilometer.

Inom detta område finns en mångfald av kommuner, med stora olikheter vad gäller yta, kultur, gleshet, befolkning och näringsliv.

---

¹ I Inlandsdelegationens uppdrag ingick från början 42 kommuner. Senare tillkom Kramfors kommun.

Innehåll

Sammanfattning	11
1 Inlandets möjligheter, en alternativ bild.....	23
1.1 Den traditionella bilden av Inlandet	23
1.2 En alternativ bild växer fram	24
1.3 Nya marknader och trender	24
1.4 Glesheten som en tillgång	25
1.5 Trender kan vändas	25
1.6 Lärprocesser, entreprenörskap och innovationer	26
1.6.1 Entreprenörskap	26
1.6.2 Kunskapsutveckling i lärande nätverk.....	27
1.6.3 Koppling till väl fungerande innovationssystem	27
1.6.4 Tillgång till en väl utbyggd fysisk och social infrastruktur.....	27
2 Stärk Inlandets förutsättningar och möjligheter!	29
2.1 Regional röra ropar efter samordning och formering	31
2.2 När den ena handen inte vet.....	35
2.3 Lokal utveckling.....	37
2.4 Arbetskrafts- och kompetensförsörjning.....	40
2.5 Ökat fokus på entreprenörskap i Inlandet	46
2.6 Kapitalförsörjning i små och medelstora företag.....	49
2.7 Innovationssystem och lärande.....	52

2.8	Kommunikationer och regional utveckling	54
2.9	Våga ta ledningen och makten!	59
3	Exempel på strategiska utvecklingsområden	63
3.1	Gruvnäring.....	67
3.2	Miljöteknik	69
3.3	Tränäring.....	71
3.4	Turistnäring	73
3.5	Utökad testverksamhet.....	77
4	Delegationens uppdrag och arbete	81
4.1	Processen och metoden	81
4.2	Uppdraget i förhållande till direktivet	82
4.3	Resultatet	85
4.4	Det fortsatta arbetet.....	87
5	Avslutning.....	89
	Bilagor	91
<i>Bilaga 1</i>	Kommittédirektiv	93
<i>Bilaga 2</i>	Exempel på gränsöverskridande samarbete.....	101
<i>Bilaga 3</i>	Rapporter och analyser, remissvar samt övriga källor.....	107

Sammanfattning¹

Inlandet har stora resurser och goda utvecklingsmöjligheter. För att på bästa sätt ta till vara dessa förutsättningar krävs ett tillväxtorienterat och strategiinriktat arbete på lokal, regional och nationell nivå. Följande faktorer är av grundläggande betydelse för att nå framgång i detta arbete:

- Kommunerna i Inlandet måste i mycket högre utsträckning arbeta med långsiktiga och näringslivsinriktade strategier för att utveckla de resurser i Inlandet som i många fall är unika och som möter en ständigt ökande global efterfrågan.
- Kommunernas utbildnings- och näringslivspolitik måste i högre grad baseras på företagarnas behov och efterfrågan. En miljö som främjar nytänkande och entreprenörskap är en viktig förutsättning för att öka investeringsviljan och för att locka fler personer att bosätta sig i Inlandet.
- Den lokala politiken och verksamheten ingår i dag i ett globalt sammanhang på ett helt annat sätt än tidigare. Det ställer andra krav på det lokala och regionala ledarskapet och innebär nya former av samverkan över läns-, kommun- och riksgårser. Av särskild vikt är samverkan mellan kommunerna och den regionala statliga nivån med länsstyrelsen som ansvarig för den statliga sektorssamordningen.
- Statens roll är att stödja utformningen av dessa långsiktiga strategier i stället för att dela ut pengar vid akuta kriser. Strukturuomvandling är en ständigt pågående process som måste mötas med medvetna, planerade och offensiva satsningar.

---

¹ I sammanfattningen redovisas samtliga förslag, medan grundtexterna återges i starkt förkortat skick. För helhetsbilden, se respektive kapitel.

Med dessa faktorer som grund kan vi formulera följande utgångspunkter för det framtida utvecklingsarbetet tillsammans med näringslivet:

1. Spana – efter nya marknader. Globala trender och nya marknader är helt avgörande för Inlandets framtid. Kunskaper om dessa är nödvändiga och kräver kontinuerlig omvärldsbevakning.
2. Värdera – de unika möjligheterna. Inlandets unika resurser och värden kommer att bli allt mer efterfrågade. Det är viktigt att identifiera och kvalificera dessa styrkor och möjligheter.
3. Matcha – global efterfrågan mot egna tillgångar. Ytterst är det företagets roll, men stödet från alla som jobbar med näringsutveckling inom den offentliga sektorn är mycket viktigt.
4. Formera – företag och starka allianser. Det är en förutsättning för att konkurrenskraftigt kunna leverera varor och tjänster.

Utan företag sker ingen tillväxt. Och tillväxt kan inte administreras fram. Men statens lokala och regionala engagemang kan stärka förutsättningarna för tillväxt. Kommunernas strategi måste stödjas av klara politiska signaler från regering och riksdag om utveckling och tillväxt i Inlandet.

Det är dags för kraftsamling med tydliga uppdrag till statliga organ och mandat med resurser till kommunerna.

Inlandets möjligheter, en alternativ bild

Inlandet har tillväxtområden med stor internationell potential.

Energiomställning och skärpta miljökrav skapar nya marknader. Turistnäringen växer snabbast i världen. Efterfrågan ökar på förädlade träprodukter. Gruvnäringen har goda utvecklingsmöjligheter.

I detta globala tillväxtperspektiv kan glesheten utgöra en tillgång, liksom tystnaden, naturresurserna och väl fungerande tätorter mitt i glesheten.

Problemet för Inlandet är således inte glesheten, utan avsaknaden av strategier hos de inblandade aktörerna när det gäller att matcha de egna resurserna mot den internationella efterfrågan.

Stärk inlandets förutsättningar och möjligheter!

Ett gynnsamt näringslivsklimat och en snabb exportökning är några av förutsättningarna för att den alternativa bilden ska bli verklig. Politiska beslut genererar inte tillväxt, men de kan bidra till att skapa den rätta jordmånen. Insatserna måste bli mindre splittade, mer samordnade och bättre svara mot de möjligheter som Inlandet rymmer. Strukturuomvandlingen på den lokala och regionala nivån måste ske med inriktning på växande branscher. Några förutsättningar är särskilt viktiga:

- Entreprenörskap
- Kunskapsutveckling i lärande nätverk
- Koppling till väl fungerande innovationssystem
- Tillgång till en väl utbyggd fysisk och social infrastruktur.

I väldigt hög utsträckning handlar det om att ändra synsätt och vända på perspektiven. De bärande tankarna i vårt arbete kan sammanfattas på följande sätt:

- Lokala företag med inriktning på globala marknader
- Efterfrågestyrning i stället för utbudsorientering
- Systemlösningar i stället för råvaruleveranser
- Framtidstro i stället för uppgivenhet
- Gleshet som fördel i stället för gleshet som nackdel
- Underifrånperspektiv i stället för uppifrån
- Långsiktighet och fokusering i stället för projektorientering.

Regional röra ropar efter samordning och formering

De offentliga lokala och regionala resurserna måste samordnas och formeras för att främja Inlandets utveckling. Statens roll är att främja långsiktiga strategier, inte att göra tillfälliga brandkårsutryckningar i krissituationer.

Vi föreslår:

att regeringen ser över och samordnar insatserna för den regionala utvecklingen i Inlandet utifrån ett tydligt näringspolitiskt perspektiv. Detta kan lämpligen ske genom att regeringen ger ett särskilt uppdrag till berörda länsstyrelser att tydligare än i dag samordna statens resurser för Inlandets

utveckling. Det nyligen inledda arbetet med fylkesövergripande program i Nordnorge kan utgöra exempel och inspiration,

att regeringen uppdrar åt lämplig aktör att utveckla det processorienterade arbetssätt som har karakteriserat Inlandsdelegationens verksamhet och som bygger på nära samarbete med aktörerna på den lokala nivån,

att systemet med kontaktpersoner mellan inlandskommunerna och den nationella nivån permanentas inom ramen för denna organisation, och

att regeringen uppdrar åt Nutek i samarbete med Almi, Exportrådet och berörda länsstyrelser samt eventuella andra aktörer att utforma förslag till en mer efterfrågestyrd rådgivnings- och stödverksamhet, bland annat baserad på regionala plattformar för strategisk näringslivsutveckling.

När den ena handen inte vet...

Regering och riksdag lever inte upp till sina egna regionala utvecklingsmål.

Vi föreslår:

att regering och riksdag tydligare ger uttryck för en regional helhetssyn inför beslut om nedläggningar, förändringar och nybildning av myndigheter, och

att det engelska systemet med "landsbygdsförsäkring" beaktas av den parlamentariska landsbygdsutredningen som ett verktyg och mätinstrument för en utvecklad svensk landsbygdspolitik.

Lokal utveckling

Det lokala utvecklingsarbetet svarar för betydande samhällsinsatser, men små, lokala aktörer har ofta svårt att utnyttja de resurser som finns inom de offentliga systemen.

Vi föreslår:

att Inlandsdelegationens synpunkter på socialt kapital och lokal utveckling överlämnas till den parlamentariska landsbygdsutredningen för beaktande.

Arbetskrafts- och kompetensförsörjning

För att stärka tillväxten måste Inlandet öka inflyttningen av personer och kompetens. En effektivare integration av invandrare innebär en förstärkning av arbetskraften.

Ett särskilt inlandsfenomen är den ensidiga och könsuppdelade arbetsmarknaden. Insatser för att avhjälpa denna obalans kan bidra till ökad dynamik på Inlandets arbetsmarknad.

Vi föreslår:

att regeringen uppdrar åt berörda myndigheter att ta fram ett nationellt program för vuxnas lärande,

att regeringen uppdrar åt Glesbygdsverket att tillsammans med ett antal inlandskommuner fortsätta utvecklingsarbetet med att göra lärcentra till motorer för lokal och regional tillväxt,

att regeringen stöder initiativ till ett långsiktigt program för kompetensförsörjning i Inlandet,

att regeringen initierar ett handlingsprogram för att snabbare göra arbetsmarknaden i Inlandet tillgänglig för invandrare, och

att kvinnors och mäns skilda villkor uppmärksammas på ett kraftfullare sätt i det regionala utvecklingsarbetet.

Ökat fokus på entreprenörskap i Inlandet

Det behövs ett kraftigt stärkt entreprenörskap i Inlandet. I det tidsperspektiv vi har anlagt, 2020, måste andelen entreprenörer och småföretagare i förhållande till befolkningen bli minst lika stor som i Sverige i övrigt. Det innebär att attityderna till entreprenörskap och företagande måste förändras radikalt hos både lokalt förtroendevalda politiker och allmänheten. Det måste bli naturligt att

se företagande som ett möjligt och attraktivt alternativ till att vara anställd.

Vi föreslår:

att Nutek vid genomförandet av regeringens förslag till åtgärder för att stimulera till ökat företagande tar stor hänsyn till de unika förutsättningarna i Inlandet. Detta bör ske i samverkan med bland andra länsstyrelserna.

Kapitalförsörjning i små och medelstora företag

För att den alternativa bilden ska bli verklighet krävs större geografiska marknader, fler entreprenörer och ett ökat inflöde av kapital och kompetens till Inlandet.

Vi föreslår:

att regeringen tar initiativ till ett långsiktigt program för att underlätta för företagande i Inlandet och att Inlandets behov särskilt uppmärksammas i den pågående diskussionen om näringslivets kapitalförsörjning.

Innovationssystem och lärande

Inlandets möjligheter i en internationell konkurrens är beroende av ökad kunskap och kompetens i företagen. Samverkan mellan näringsliv, politiker och högskola är nyckeln till framgång.

Vi föreslår:

att regeringen uppdrar åt ITPS att göra en fördjupad analys av de globala trender och nya internationella marknader som utgör en potential för tillväxt i Inlandet. I uppdraget ska också ingå att kvalificera Inlandets unika möjligheter inom utpekade tillväxtområden,

att regeringen gör en särskild satsning på forskning och innovationer i småföretag. En särskild andel bör destinerats till

Inlandet för att bygga glesa innovationssystem, det vill säga koppla ihop företag, högskolor och andra FoU-finansiärer,

att regering och riksdag genom resursfördelning och meritering tydligt måste höja värdet av högskolornas roll i syfte att stärka deras tredje uppgift, det vill säga samverkan med det omgivande samhället, och

att den infrastruktur som finns med lärcentra i hela Inlandet ska utnyttjas för att stärka småföretagens tillväxt. Kommunerna och kommuner i samverkan kan spela en viktig roll i detta arbete.

Kommunikationer och regional utveckling

Satsningarna på infrastruktur i Inlandet måste göras utifrån ett tillväxt- och marknadsperspektiv och präglas av en helhetssyn.

Kommunikationerna med den växande marknaden i Ryssland är intressant ur ett inlandsperspektiv.

Vi föreslår:

att transportpolitikens mål om en positiv regional utveckling får ökad tyngd,

att regeringen arbetar för ett förstärkt och utvecklat transportbidrag för Inlandet i den kommande förhandlingen med EU-kommissionen,

att möjligheten att införa ett persontransportstöd övervägs,

att regering och riksdag långsiktigt omfördelar budgetmedel så att de flygförbindelser som är nödvändiga för Inlandet kan upprätthållas,

att regeringen tar fasta på förslaget från norrlandsläna och Norrtåg om Norrland som ett utvecklingsområde för gränslöst resande och upphandlad tågtrafik,

att regeringen intensifierar samarbetet med Norge, Finland och Ryssland för att anpassa infrastrukturen så att varor och människor kan transporteras snabbt och effektivt in och ut från Inlandet,

att kravbilden för framtidens transport och logistik i öst-västlig riktning tydliggörs och beskrivs och att underlag tas fram för att bättre kunna uppskatta möjliga transportvolym, och

att regeringen uppdrar åt lämplig aktör att underlätta och förbättra villkoren för det affärsutbyte som redan i dag pågår mellan inlandsföretag och den ryska marknaden.

Våga ta ledningen och makten!

Den kommunala och regionala kompetensen måste förstärkas och förändras för att möta de krav som i dag ställs på ledarskapet och arbetet med kommunernas näringslivsutveckling.

Vi föreslår:

att regeringen bör överväga om arbetet med näringslivs- och utvecklingsfrågor ska vara en lagstadgad kommunal verksamhet,

att regeringen uppdrar åt lämplig aktör att finna former för att öka kommunernas möjligheter att arbeta med näringslivsfrågor, och

att regeringen tar initiativ till ett utvecklingsprogram för ledande förtroendevalda och tjänstemän med inriktning mot processorienterat utvecklings- och tillväxtarbete i Inlandet.

Strategiska utvecklingsområden

Inlandet har unika tillgångar i form av naturresurser, miljö och klimat. Dessa basresurser utgör en viktig grund för Sveriges välfärd och är möjliga att förädla och utveckla inom Inlandet i betydligt högre utsträckning.

Inlandsdelegationen har analyserat och identifierat ett antal tillväxtområden, som tack vare sin tillväxtpotential, nationella eller internationella efterfrågan och strategiska inriktning, har förutsättningar att utvecklas i norra Sveriges inland. Underlaget för delegationens förslag och slutsatser är utredningar som delegationen har initierat, aktuell forskning, erfarenheter från diskussioner med offentliga aktörer och näringslivet samt erfarenheter från delegationens konferenser, seminarier och rundabordssamtal.

Även i övrigt finns – eller kommer att finnas – utvecklingsområden som kan vara specifika för en viss region eller ort och som kan ha en växande betydelse. Inlandsdelegationen har identifierat några områden. De ska inte ses som en begränsning, utan kommande omvärldsanalyser och utvecklingsinsatser i en kommun eller region kommer med största sannolikhet att utgå från en kombination av både inlandsgemensamma och egna strategier.

Ytterligare ett scenario är att Inlandet står inför utvecklingsområden som i dag är okända eller befinner sig i ett gryende skede.

Gruvnäring

Gruvindustrin i Inlandet bedöms ha en avsevärd tillväxtkraft.

Vi föreslår:

att regeringen utarbetar en långsiktig strategi som binder samman den lokala, regionala och nationella nivån för att utveckla gruvnäringen och ta fram dess potential. Finansieringsfrågorna och inte minst tillgången till ägarkapital bör ägnas särskilt intresse. Den så kallade gruvfonden i Finland bör studeras som intressant exempel.

Miljöteknik

Den växande marknaden för miljöanpassade produkter innebär stora möjligheter för företag i Inlandet.

Vi föreslår:

att staten stimulerar nätverk för miljöteknik, stärker existerande knutpunkter för kompetens samt uppmuntrar samverkan mellan offentlig och privat verksamhet och mellan företag i Inlandet. Stimulanser ska också kunna ges till etablering av handelskontor i syfte att stärka de internationella marknadskontakterna.

Tränäring

För att utveckla tränäringen i Inlandet krävs en kraftsamling kring industriell träbyggnation. Av särskilt intresse är en nationell samordning mellan norra och södra Sverige.

Vi föreslår:

att regeringen tar initiativ till etableringen av ett designcentrum i Bräcke för biokompositer,

att regeringen möjliggör en samverkan mellan producenter i Inlandet och södra Sverige utifrån de träutvecklingscentrum som finns i Inlandet och i nära samarbete med träutvecklingen vid Växjö universitet,

att regeringen initierar åtgärder för att underlätta samverkan för att möta marknadens efterfrågan och samverkan utefter förädlingskedjan i Norden.

Turistnäring

Turistnäringen har stora möjligheter att växa och utvecklas i Inlandet. Av stor betydelse för företagen är möjligheten till strategisk samverkan över läns- och kommungränser, mellan företag och kommuner och mellan turistföretagen och övrigt näringsliv.

Vi föreslår:

att regering och riksdag stöder insatser som främjar året runt-turism och som utvecklar turistnäringen till att bli den nya stora basnäringen i Inlandet,

att regeringen tar initiativ till åtgärder som leder till hållbara former av nätverksbyggande kring turistnäringen i Inlandet,

att regeringen stöder det initiativ som Akademi Norr har tagit för att i europeiskt samarbete utveckla ett ramprogram för turistnäringen inom detta område,

att ett centrum för utbildning och kompetensutveckling för hästturism etableras i Wången, i enlighet med förslaget i Turist-

delegationens utredning Häst-Sverige som upplevelseindustri, och

att marknadskunnande, samverkan och destinationsutveckling blir prioriterade områden inom den nya turistpolitiken.

Utökad testverksamhet

Testverksamhet av bilar och komponenter till bilar är en stor och omfattande verksamhet i norra Inlandet. Det finns stora möjligheter att utveckla erfarenheterna till att omfatta nya områden.

Vi föreslår:

att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att närmare analysera möjligheterna i Inlandet till utökad testverksamhet under extrema förhållanden och samtidigt fastställa en handlingsplan.

1 Inlandets möjligheter, en alternativ bild

Framtiden för Inlandet kan beskrivas på olika sätt. Många prognoser är statiska och pessimistiska. En negativ bild tonar fram.

Andra framtidsbilder är också möjliga. De lokala förutsättningarna i olika delar av Inlandets näringsliv kan möta en starkt växande global efterfrågan. Konkurrensfördelarna är i hög grad utnyttjade. Om sådana faktorer tas med i beräkningarna blir framtidsbilden för Inlandet ljusare. Entreprenörskap, kunskapsutveckling och en väl utbyggd infrastruktur är några av förutsättningarna för att ta till vara den tillväxtpotential som finns i Inlandet.

1.1 Den traditionella bilden av Inlandet

Inlandet beskrivs ofta i mörka färger. Jobben försvinner och människorna blir färre, äldre och sjukare. Glesheten motiverar krav på särskilda stödåtgärder, vilket i sin tur innebär att myter och fördomar sprids om Inlandet som en tärande och bidragsberoende region. Denna negativa bild tar ensidigt fasta på de senaste årtiondenas avfolkning och ekonomiska tillbakagång. Den negativa spiralen är i sig ett hot mot invånarnas egna uppfattning om regionens möjligheter. Attityder och självbild är nämligen ofta det kitt som binder människor samman i en by, i en stad eller i en region. Den bild som människor har av sin uppväxtmiljö avgör om de som flyttat vill återvända efter fullgjord utbildning eller senare i livet. Självförtroendet och självbilden riskerar emellertid att skadas om Inlandet enbart blir synonymt med nedläggningar, basindustrier i kris och ett vikande befolkningsunderlag.

Som motvikt till denna negativa självbild finns en lång rad exempel på att människor förmår utveckla de resurser som finns i Inlandet. Tilltron till de egna idéerna, de egna produkterna och den egna förmågan är grundstommen i en positiv utveckling. Dessa konstruktiva motkrafter är viktiga för att nyansera bilden av

Inlandet och för att effektivt kunna hantera den ständigt pågående strukturomvandlingen. Tillväxt bygger på människors initiativkraft och uppfinningsrikedom. Det är viktigt med goda exempel och en framtidsinriktad beskrivning av Inlandets resurser. Då förändras också självbilden och attityderna.

1.2 En alternativ bild växer fram

Både långtidsutredningen (LU 2003/2004) och den regionalpolitiska utredningen (RPU 2000) beskriver en fortsatt kraftig tillbakagång i Inlandet.

Om andra antaganden görs som i högre grad tar hänsyn till de skiftande regionala förutsättningar som finns i Inlandet blir bilden annorlunda. Det alternativa scenario som beskrivs i "Motbild till LU 2003/04"¹ utgår från de tillväxtområden som vi lyfter fram i denna rapport. Även här förutses en viss befolkningsminskning fram till år 2020, men även med försiktiga antaganden är den långt ifrån lika dramatisk som i LU och RPU. LU:s scenario innebär att Inlandets befolkning minskar med drygt 20 000 fram till 2020. I motbilden stannar minskningen vid knappt 5 000 personer.

Utgångspunkten är att Inlandet kan öka inflödet av personer, kompetens och kapital från andra regioner och länder. En miljö som främjar nytänkande och entreprenörskap är en viktig förutsättning för att öka investeringsnivån och för att locka fler personer att bosätta sig i Inlandet.

1.3 Nya marknader och trender

I det alternativa scenariot för Inlandet görs helt andra antaganden om exportefterfrågan på de varor och tjänster som Inlandet producerar. Det är de möjligheter internationaliseringen rymmer som blir avgörande om det ska lyckas att vända utvecklingen. Det betyder att gå från lokalt utbudstänkande till globalt marknadstänkande.

De stora förändringarna i internationell efterfrågan skapar nya behov och marknader. Den accelererande tillväxten i bland annat Asien kommer inom ett fåtal år att genomgripande förändra för-

---

¹ Inregia AB, oktober 2004, på uppdrag av Inlandsdelegationen.

utsättningarna för såväl lokala tillväxtmöjligheter som den globala ekonomin.

Det betyder i sin tur ett kraftigt ökat förändringstryck på länder och regioner. I denna globala omställningsprocess kommer regioner som norra Sveriges inland att bli särskilt utsatta. Men utvecklingen ger också nya och dramatiska spelöppningar för tillväxt.

1.4 Glesheten som en tillgång

Inlandets tillväxtområden bygger till stor del på gleshet, stora arealer och små välfungerande tätorter. Det är ur det glesa eller areella som mycket av tillväxten har, och i framtiden kommer att ha, sitt ursprung. Det gäller gruvindustri, energi, träförädling, rennäring, turism, biltestverksamhet, avståndsöverbryggande teknologi och geografiska informationssystem. Historiskt har gleshet och strävan att överkomma avstånd varit en viktig tillväxtfaktor för Sverige. I ett europeiskt och internationellt perspektiv med tät befolkning och ekologiska problem blir de gleshetskopplade resurser som Inlandet representerar allt värdefullare. Numera finns exempel på företag som utnyttjar komparativa fördelar som tystnad, kyla, norrsken, snö, mörker och gleshet.

Problemet för Inlandet är således inte glesheten, utan avsaknaden av strategier hos de inblandade aktörerna när det gäller att matcha de egna resurserna mot den internationella efterfrågan.

1.5 Trender kan vändas

Inlandet har tillgångar och möjligheter som svarar mot internationell efterfrågan.

Inregia visar i sin analys att det är den kunskap och det lärande som finns i den regionala miljön som ger den avgörande konkurrenskraften. Här finns utvecklingsmöjligheterna. En bidragande anledning är att naturbundna resurser inte kan flyttas till andra regioner.”²

Det finns många exempel på innovationer som har uppstått ur detta regionala samspel:

---

² ”Motbild till LU 2003/04”.

- Biltestklustret i Arjeplog har utvecklats i skärningspunkten mellan den regionala infrastrukturen, det regionala innovationssystemet och förädling av regionalt bundna naturresurser.
- Polarvagnen, som tillverkar husvagnar, koncentrerar för närvarande sin produktion till Dorotea i Västerbotten, där husvagnsklustret växer. Tjugo utannonserade tjänster år 2003 förra året söktes av 720 personer, varav hälften från södra Sverige, vilket är ett tecken på Inlandets attraktionskraft.
- Ishotellet i Jukkasjärvi är exempel på ett regionalt baserat entreprenörskap som har förädlat naturresurser på ett sätt som är svårt att kopiera på andra platser. De unika lokala förutsättningarna utvecklas så att de når en internationell marknad.
- I Jämtland finns flera företag som genom entreprenörskap har utvecklat produkter som bygger på skidåkning och fjällturism. Skidliftar, snökanoner och fritidskläder är några exempel.

1.6 Lärprocesser, entreprenörskap och innovationer

Ett antal regionala förutsättningar är centrala för att Inlandets tillväxtpotentialer ska kunna tas tillvara. Dessa förutsättningar kan beskrivas med följande nyckelbegrepp: entreprenörskap, kunskapsutveckling i lärande nätverk, koppling till väl fungerande innovationssystem och tillgång till en väl utbyggd infrastruktur.

1.6.1 Entreprenörskap

En grundläggande förutsättning för att den alternativa bilden ska bli verklighet är att det i Inlandet finns en entreprenörsanda. Det innebär att företag möter den allt hårdare globala konkurrensen med att utveckla nya varor och tjänster, det vill säga innovationer. Det innebär att entreprenörer startar nya företag på marknader med goda tillväxtmöjligheter. Det är företag och entreprenörer som skapar ekonomisk tillväxt. Inlandets utvecklingsmöjligheter hänger därför intimt samman med existerande företags utveckling och individers vilja att starta nya företag.

1.6.2 Kunskapsutveckling i lärande nätverk

Forskningen har pekat ut kunskap och innovationer som den viktigaste drivkraften bakom varaktig ekonomisk tillväxt. En viktig orsak till att dessa faktorer betyder allt mer för den ekonomiska tillväxten i en region är att företagen i allt större utsträckning använder innovationer som medel för att konkurrera mot varandra.

Innovationer uppstår genom samverkan mellan flera aktörer i ömsesidiga lärprocesser. Företag som samverkar med kunder, specialiserade underleverantörer och forskare är exempel på lärande nätverk. Om den alternativa bilden ska bli verklighet krävs att ett stort antal lärande nätverk växer fram mellan aktörer i och utanför Inlandet.

1.6.3 Koppling till väl fungerande innovationssystem

Entreprenörskap och innovationer uppstår genom en ständigt pågående kunskapsutveckling i lärande nätverk mellan små företag, stora företag och universitet och högskolor. För att den alternativa bilden ska bli verklighet måste vitala delar av olika innovationssystem vara förankrade i Inlandet.

Vikten av att nya kunskaper verkligen sprids och omvandlas till nya varor och tjänster betonas i Inregias beskrivning av den alternativa bilden. Genom sådana insatser kan kopplingen mellan entreprenörskap, innovationer och nätverk stärkas i Inlandet.

1.6.4 Tillgång till en väl utbyggd fysisk och social infrastruktur

För att underlätta spridning av kunskaper i nätverk krävs att infrastrukturen i Inlandet underlättar in- och utflöden av såväl insatsfaktorer i produktionen som utflöde av färdiga varor och tjänster. Inlandet behöver öka inflyttningen av personer, kompetens och kapital från andra regioner och länder.

Den fysiska infrastrukturens kvalitet är av stor betydelse för att den alternativa bilden ska bli verklighet. För att näringslivet i Inlandet ska kunna konkurrera globalt trots långa avstånd måste en god tillgänglighet i det nationella och internationella flygnätet säkerställas. Vidare måste infrastrukturen för snabb överföring av information via ljud och bild vara väl utbyggd.

Skolor på alla nivåer bör samverka såväl inom som utanför Inlandet. Därigenom skapas en grund i Inlandet för specialisering av gymnasie- och högskolor. Sådana utbildningar riskerar annars inte att komma till stånd på grund av för litet elevunderlag i varje kommun för sig. I grundskolan är det mycket viktigt att entreprenörskap är en naturlig del i undervisningen. Det är en förutsättning för att företagandet ska utvecklas och blomstra.

Genom att skapa ett antal mötesplatser för entreprenörskap, innovation och nätverk kan det sociala kapitalet i Inlandet stärkas. Det sociala kapitalet består av den tillit mellan personer som krävs för att riskfyllda investeringar med stor tillväxtpotential ska prioriteras framför säkra investeringar med låg tillväxtpotential.

2 Stärk Inlandets förutsättningar och möjligheter!

Inlandet har goda möjligheter att utvecklas positivt. De grundläggande förutsättningarna finns. På en rad punkter måste de emellertid stärkas för att nå de mål som regering och riksdag har satt upp för den regionala utvecklingspolitiken och för att förverkliga den alternativa bild som återges i det första kapitlet. I detta kapitel beskriver vi hur politiken kan hjälpa till att nå målet.

Den regionala utvecklingspolitiken ska leda till ”väl fungerande och hållbara lokala arbetsmarknadsregioner med en god servicenivå i alla delar i landet”¹. Politiken ska bidra till att öka den ekonomiska tillväxten både lokalt och nationellt.²

Inregia konstaterar i sin analys att Inlandet har uppenbara konkurrens fördelar i att förädla naturresurser, men att denna potential än så länge är ganska oexploaterad. Vi kan också konstatera att inlandsperspektivet i hög utsträckning saknas i den regionala utvecklingspolitiken. Den är generell till sin karaktär och tar därför inte tillräcklig hänsyn till de svårigheter som Inlandet har när det gäller att tillämpa vissa av hörnstenarna i den regionala utvecklingspolitiken, till exempel regionförstoring, klusterbildning och utveckling av innovationssystem³.

Som framgår av föregående kapitel finns en alternativ bild med ett annorlunda framtidsperspektiv. Det handlar om att skapa de rätta förutsättningarna för Inlandet att utveckla och förädla varor och tjänster på egna villkor och med hänsyn tagen till marknadens efterfrågan och behov. Ett sådant förhållningssätt ställer i sin tur

---

¹ Regeringens budgetproposition 2004/05, Uo 19.

² ”En god servicenivå i alla delar av landet”, Glesbygdverket, maj 2004.

³ Med regionförstoring avses åtgärder för att öka pendlingen och därmed tillgång till en större lokal arbetsmarknadsregion. Kluster innebär geografiska koncentrationer av närbesläktade företag och aktörer som är ömsesidigt beroende av varandra. För innovationssystem, se avsnitt 2.7.

nya och delvis andra krav på staten, regionala aktörer och framför allt det kommunala och regionala ledarskapet.

Politiska beslut i sig genererar inte tillväxt, men de kan bidra till att skapa den rätta jordmånen. Insatserna måste bli mindre splittade, mer samordnade och bättre svara mot de möjligheter som Inlandet rymmer. Avgörande blir att formera slagkraftiga konstellationer av Inlandets ofta relativt små företag och att stödja och utveckla denna formering.

Den viktigaste politiska utmaningen är därför att stimulera lärande nätverk, entreprenörskap och innovationer. Detta kan endast göras genom att olika offentliga aktörer samverkar i ett komplext samspel:

- De offentliga aktörernas roll måste förskjutas från att vara en utomstående betraktare till en deltagare i de interaktiva läroprocesserna.
- Åtgärderna måste utgå från regionalt identifierade möjligheter.
- Politiken måste stimulera lokala analyser och processer.
- Lokala tillväxthinder måste identifieras och minimeras.
- Arbetsmarknad och service måste passa både kvinnor och män.

Förutsättningarna är i vissa fall generella för tillväxt i hela Sverige, men vår analys baseras på en sammanvägning av Inlandets specifika problem och möjligheter.

I väldigt hög utsträckning handlar det om att ändra synsätt och vända på perspektiven. De bärande tankarna i vårt arbete kan sammanfattas på följande sätt:

- Lokala företag med inriktning på globala marknader
- Efterfrågestyrning i stället för utbudsorientering
- Systemlösningar i stället för råvaruleveranser
- Framtidstro i stället för uppgivenhet
- Gleshet som fördel i stället för gleshet som nackdel
- Underifrånperspektiv i stället för uppifrån
- Långsiktighet och fokusering i stället för projektorientering.

2.1 Regional röra ropar efter samordning och formering

- De offentliga lokala och regionala resurserna måste samordnas och formeras för att främja Inlandets utveckling. Insatserna ska styras av marknadens och företagens behov och efterfrågan.
- Statens roll är att främja långsiktiga strategier, inte att göra tillfälliga brandkårsuttryckningar i krissituationer.

Bakgrund

Det finns många olika aktörer på den regionala arenan. Lite vanvärdigt brukar man ibland tala om den regionala röran. Norrlandsfonden noterade i en rapport 2001 att det i de fem norrlandslänen finns 250 olika aktörer med regionalpolitisk funktion. 60 olika organisationer, myndigheter och stiftelser fördelar medlen⁴. Alla har specifika uppgifter och ansvarsområden, men det går inte att undvika överlappningar och gränsdragningsproblem. Den regionala floran är således svåröverskådlig och rollfördelningen otydlig.

Denna problematik är välkänd och har påtalats i många olika sammanhang. Inte minst framgår komplexiteten av regeringens egna uppräknings i budgetpropositionen. Där nämns nedanstående aktörer:

Glesbygdsverket, länsstyrelserna, de regionala självstyrelseorganen, samverkansorganen, Näringsutvecklingsverket (Nutek), Verket för innovationssystem (Vinnova), universitet och högskolor, Arbetsmarknadsverket (AMV), Banverket, Vägverket, Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) och Arbetslivsinstitutet (ALI).

Listan är ändå inte fullständig. Samtidigt uppmärksammas rollfördelningen och ansvarsfrågorna i flera olika organ. ITPS och Glesbygdsverket har regeringens uppdrag att följa upp och utvärdera effekterna av den regionala utvecklingspolitiken. Länsstyrelserna har nyligen (2004-10-28) fått uppdraget att se över samordningen av statens insatser i det regionala utvecklingsarbetet. Nutek har och har haft motsvarande uppdrag om sektorssamverkan, för närvarande när det gäller regionala utvecklingsprogram

---

⁴ "Kraftsamling för Norrlands inland – en skiss till en ny integrerad regionalpolitisk organisation", Norrlandsfonden 2001.

(RUP). Frågorna tangerar också ansvarskommitténs och den nyligen tillsatta parlamentariska landsbygdsutredningens uppdrag.

Möjligheter

För företagen är det en snårskog att hitta rätt aktörer och rätt service. Då är det viktigt att kommunerna är smidiga och strategiska i detta arbete. Likväl som det behövs en dörr in i kommunernas näringslivsarbete, behöver myndigheterna samordna sin verksamhet på liknande sätt. De statliga myndigheterna fungerar allt för ofta som stuprör i den meningen att varje myndighet främst arbetar med sina avgränsade uppgifter.

De regionala utvecklingsprogrammen och regionala tillväxtprogrammen är nya och centrala instrument för att nå målet för den regionala utvecklingspolitiken. ITPS konstaterar emellertid i en utvärdering att modellen måste vidareutvecklas⁵. Programmen är ojämnt och det finns brister i analyserna. ITPS har också synpunkter på riktlinjer, rollfördelning och partnerskapets omfattning.

Inlandsdelegationen har haft liknande erfarenheter. Vårt arbete kom på allvar igång mitt i det regionala och lokala arbetet med de regionala tillväxtprogrammen (RTP). Det innebär att Inlandsdelegationen endast i mindre omfattning har varit delaktig i utformningen av dessa program. Vi konstaterar dock att de regionala tillväxtprogrammen skapar nya möjligheter, förutsatt att arbetet förstärks med ett ökat marknads- och tillväxtperspektiv och att hänsyn tas till Inlandets specifika möjligheter. Den administrativa överbyggnaden får inte hämma den marknadsrelaterade inriktning som är nödvändig för att främja tillväxten.

Vår erfarenhet är också att Inlandsdelegationens arbetsätt har tillfört en ny dimension i det lokala och regionala utvecklingsarbetet. Metoden skiljer sig mot en traditionell kommitté eller utredning på så sätt att samarbetet sker direkt med kommunledningarna och deras ansvariga för utvecklingsfrågor. Vidare har företagare, olika samhällsgrupper samt regionala och nationella aktörer varit engagerade i arbetet med långsiktiga utvecklingsprogram. Tidshorisonten är 10–15 år. Arbetsättet ligger i linje med det aktiva deltagande som förordas i det inledande kapitlet om Inlandets möjligheter. Processen finns utförligare beskriven i kapitel 4.

---

⁵ ”Ex Ante-bedömning av de regionala tillväxtprogrammen”.

De behov vi har identifierat kan sammanfattas på följande sätt:

- De offentliga aktörerna förfogar över avsevärda resurser. Norrlandsfonden gjorde 1999 en beräkning som visar att de tillgängliga resurserna uppgick till fem miljarder kronor per år för näringslivs- och arbetsmarknadspolitiska insatser i Norrland⁶. Därtill kommer riskkapitalmarknaden. Avgörande är hur dessa resurser används lokalt och regionalt för att främja Inlandets utveckling. Det krävs en översyn av aktörernas roll och en bättre samordning och en omfördelning av befintliga resurser så att insatserna blir mer marknadsinriktade och efterfrågestyrda.
- På regional nivå behövs en plattform för att stödja utvecklingsarbete i företag när det gäller internationalisering, innovationer, teknologiöverföring, finansiering och eventuella andra behov. Staten måste gå från att vara projektorienterad till att skapa kontinuitet och samordning. Myndigheterna måste samordna sin verksamhet på regional nivå så att det blir enkelt för företagen att få den hjälp de efterfrågar. Plattformen kan vara som Business Region Göteborg, där kommunerna samverkar i en gemensam organisation och där kommunernas näringslivskontor är en del av den organisationen. Jämtlands läns kommuner och landsting är på väg att bygga något liknande i samarbete med Almi. Det kan variera i sin struktur men behoven är i stort sett de samma i hela landet. Staten bör stödja en sådan utveckling med regionala plattformar för strategiskt näringslivsarbete.
- Ett processorienterat lokalt arbete mellan företag, kommuner och utbildningsinstitutioner behövs. Inlandsdelegationen bedömer att det finns ett stort behov av coaching av kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete. På nationell nivå behövs därför en stödjande funktion som kan agera som processledare och kvalificerad strategisk diskussionspartner och rådgivare för den enskilda kommunen. Utgångspunkten är behovet av det processinriktade arbete som Inlandsdelegationen har påbörjat. Funktionen ska vara starkt företagsinriktad och bygga på näringslivets lokala och regionala behov och efterfrågan. Det är av stor vikt att funktionen kopplas till nationella och internationella nätverk.

---

⁶ "Kraftsamling för Norrlands inland", Norrlandsfonden 2001.

- Huvudinriktningen på vårt arbete – att vara ett stöd till kommunledningar när det gäller tillväxt och näringslivsutveckling – har inneburit att vi också stött på problemet med floran av företagsfrämjare. Svårigheten med denna ”stödbransch” är den dominerande utbudsorienteringen. Eftersom målgruppen till största delen är småföretag blir effekten många gånger bisarr. Småföretagare har fullt upp med att driva sitt företag och att få det hela att gå runt. Behovet av stöd och konkreta råd varierar beroende på vilken utvecklingsfas företaget befinner sig i. Det kan gälla anställningar, utbyggnad, exportsatsningar eller andra planer, men då kanske företagsfrämjarna inte finns tillgängliga. Det bästa sättet att åstadkomma den nödvändiga struktur-rationaliseringen av stödbranschen är att tvinga den att bli efterfrågestyrd. Detta förutsätter dock att en näringspolitik utvecklas som tydligare än i dag kan ligga till grund för styrning av befintliga aktörer och bortrationalisering av onödiga aktörer.

Hinder

I kommunerna tar enligt Inlandsdelegationens uppfattning vardagsfrågorna för mycket tid och resurser i anspråk. Det finns betydligt mindre svängrum för långsiktiga strategiska bedömningar och beslut. Denna avsaknad av genomarbetade och förankrade strategier hotar att hämma en positiv lokal och regional utveckling.

Vi konstaterar samtidigt att kommunerna har kommit olika långt i arbetet med att stödja näringslivets utveckling. Stor kraft läggs på traditionella kommunala uppgifter som vård, skola och omsorg, medan betydligt mindre uppmärksamhet ägnas åt tillväxtfrämjande åtgärder. Båda insatsområdena är viktiga och ömsesidigt beroende av varandra, men näringslivets förutsättningar måste utgöra basen för kommunernas långsiktiga utvecklingsarbete.

Förslag

Vi föreslår:

att regeringen ser över och samordnar insatserna för den regionala utvecklingen i Inlandet utifrån ett tydligt näringspolitiskt perspektiv. Detta kan lämpligen ske genom att regeringen ger ett särskilt uppdrag till berörda länsstyrelser att

tydligare än i dag samordna statens resurser för Inlandets utveckling. Det nyligen inledda arbetet med fylkesövergripande program i Nordnorge kan utgöra exempel och inspiration,

att regeringen uppdrar åt lämplig aktör att utveckla det processorienterade arbetssätt som har karakteriserat Inlandsdelegationens verksamhet och som bygger på nära samarbete med aktörerna på den lokala nivån,

att systemet med kontaktpersoner mellan inlandskommunerna och den nationella nivån permanentas inom ramen för denna organisation, och

att regeringen uppdrar åt Nutek i samarbete med Almi, Exportrådet och berörda länsstyrelser samt eventuella andra aktörer att utforma förslag till en mer efterfrågestyrd rådgivnings- och stödverksamhet, bland annat baserad på regionala plattformar för strategisk näringslivsutveckling.

2.2 När den ena handen inte vet...

- Regering och riksdag lever inte upp till sina egna regionala utvecklingsmål.

Bakgrund

Människor väljer att bo kvar eller att bosätta sig i Inlandet av olika skäl. Dragningskraften finns. När företag växer och när nya jobb skapas innebär det en lockelse för många människor.

Tillgången till jobb och ortens attraktionskraft är således två grundläggande faktorer för människors val. Ytterligare en faktor är av avgörande betydelse för tillväxt och utveckling i Inlandet: en väl fungerande infrastruktur i vid mening, det vill säga kommunikationer och en kommersiell och samhällelig service.

När det gäller samhällsservice finns det beslut på att statliga myndigheter i sin planering ska ta hänsyn till verksamhetens betydelse för ekonomisk tillväxt, sysselsättning och service i olika regioner⁷. Vidare ska myndigheter samråda med länsstyrelsen om de tänker minska eller dra in service i glesbygds- eller landsbygds-

⁷ Förordningen om regionalt utvecklingsarbete, 2003:595.

områden. För att minska verksamheter på orter i de nationella stödområdena bör det finnas särskilda skäl.

Problemet är att det endast i mindre omfattning tas hänsyn till denna förordning och att det inte heller är några tydliga sanktioner när förordningen åsidosätts.

Möjligheter

För tillväxten i Inlandet är det viktigt att det finns en väl utbyggd lokal service i form av butiker, skolor, dagis och andra viktiga funktioner⁸. Handel, och främst då försörjning av dagligvaror, blir när den inte är lönsam en fråga för samhället, där handel blir en del av infrastrukturen precis som vägar och skolor. I detta sammanhang är det viktigt med den typ av projekt som FLF (Föreningen för Landsbygdens Främjande) driver tillsammans med länsstyrelser och Konsumentverket och som går under namnet "Affär-pålandet". Främst är det viktigt att de personella resurserna, mentorerna, blir kvar. Det handlar helt enkelt om att myndigheter, länsstyrelse och kommuner, tillsammans med FLF:s mentorer tar ett grepp om strukturen på landsbygden så att de med livskraft överlever.

Den nödvändiga strukturomvandlingen pågår ständigt, men ofta kan alternativa lösningar åstadkommas om hänsyn tas till landsbygdsdimensionen i ett tidigt skede av planeringen. Framför allt kan den snabbt växande informationsteknologin skapa nya förutsättningar för gles- och landsbygd både när det gäller offentlig och kommersiell service. När tjänsterna blir oberoende av avstånd kan gleshet och miljömässiga faktorer utgöra en konkurrens- och effektivitetsfördel.

I England finns systemet "Rural Proofing", ett centralt begrepp inom engelsk landsbygdspolitik⁹. Begreppet kan översättas med "landsbygdsförsäkring". Innebörden är att departement och myndigheter ska bedöma hur deras olika förslag och insatser påverkar landsbygden. Englands motsvarighet till Glesbygdsverket har uppdraget att följa upp hur systemet efterlevs. Tanken är inte att

---

⁸ Glesbygdsverket redovisar i sin årsbok 2003 att antalet dagligvarubutiker på landsbygden reducerats kraftigt och att denna utveckling väntas fortsätta. Detta påverkar också annan service, eftersom ett färre antal lanthandlare innebär risk för att annan samhällsservice läggs ned. ("Kommunikationer och regional utveckling", Rapport från Infraplan AB, 2003.)

⁹ Systemet finns utförligare beskrivet i Glesbygdsverkets rapport "Landsbygdsforum och landsbygdens advokat", december 2003.

hindra förändringar, utan att stödja den ständigt pågående strukturomvandlingen. Systemet har enligt Glesbygdsverket bidragit till attitydförändringar och ökat medvetande om att man måste lösa problemen på ett annorlunda sätt på landsbygden.

Hinder

Utsikterna att uppnå den regionala utvecklingspolitikens mål om fungerande och hållbara arbetsmarknadsregioner med god service-nivå i hela landet är små så länge staten inte tar de egna målen på allvar.

När statliga myndigheter och bolag lägger ner lokala kontor är det ofta en riktig åtgärd för att effektivisera just den myndighetens verksamhet. I det lokala perspektivet uppstår i stället negativa följdverkningar; lägger en myndighet ner sin verksamhet, försvinner snart också de övriga. Den ena handen vet inte alltid vad den andra gör. Ofta har processen kommit så långt att förslagen är svåra att påverka och ändra. Än en gång har sektorsstyrningen segtrat till förfång för helheten och mot riksdagens beslut.

Förslag

Vi föreslår:

att regering och riksdag tydligare ger uttryck för en regional helhetssyn inför beslut om nedläggningar, förändringar och nybildning av myndigheter, och

att det engelska systemet med "landsbygdsförsäkring" beaktas av den parlamentariska landsbygdsutredningen som ett verktyg och mätinstrument för en utvecklad svensk landsbygdspolitik.

2.3 Lokal utveckling

- Det lokala utvecklingsarbetet svarar för betydande samhällsinsatser, men små, lokala aktörer har ofta svårt att utnyttja de utvecklingsresurser som finns inom de offentliga systemen.

Bakgrund

Lokala utvecklingsgrupper inom det som kallas den sociala ekonomin står för betydande insatser för att skapa utveckling, tillväxt och attraktionskraft. Det kan skapa underlag för tillväxt genom bland annat bredbandsutbyggnad, som i Västerbotten. Det kan skapa en entreprenörmiljö som i Trångsviken i Jämtlands län. Det kan trygga en kapitalförsörjning som bankverksamheten i Glommersträsk. Det kan skapa attraktionskraft som Storsjöyan i Östersund. Kooperativt företagande är också en lokal kraft inom många verksamhetsområden som vindkraftskooperativ och kooperativ inom skola och omsorg. Tillsammans med övrigt föreningsliv, kooperativ och småföretag stärker de lokala utvecklingsgrupperna ekonomin i hela Inlandet. Byarna samarbetar allt oftare och bildar vittförgrenade nätverk. De utvecklar ett allt bättre samspel med sin kommun och sina regionala organ.

Den lokala nivån har getts ett visst utrymme inom den regionala utvecklingspolitiken och i EU-program, men det är först nu som en långsiktig strategi för den nationella landsbygdspolitiken ska utarbetas.

Möjligheter

Socialt kapital är det lagrade förtroendet som finns mellan människor i innovationssystemet. Den ena typen av socialt kapital kallas sammanbindande och den andra typen överbyggande. Det är troligen det senare som betyder mest för utvecklingen, en tillit som utvecklas mellan personer som inte känner varandra från början. Genom att nya relationer knyts tillför dessa relationer nya impulser, idéer, kompetenser och kapital. En väl utvecklad infrastruktur och brett spridda värderingar som är positiva till förändring och samarbete är viktiga förutsättningar för att motbilden ska kunna bli verklighet. Genom att främja mötesplatser och nya kunskaper genom till exempel lärcentra, kan kommuner och andra offentliga aktörer medverka till ett starkt socialt kapital i Inlandet.

Insatser för lokal utveckling kan ge ekonomisk tillväxt i Inlandet även i bygder med ekonomisk stagnation och avfolkning. Det ger möjligheter att ta tillvara mänskliga och naturgivna resurser. Det skapar också serviceunderlag, vilket är viktigt för att behålla Inlandets attraktionskraft och möjligheter att ta vara på potentialen

inom jord- och skogsbruk, turism och annat företagande. Samspillet mellan kommunerna och den sociala ekonomin är en nyckel-fråga. Kommunerna måste bättre ta vara på engagemanget för bygden i både planering och genomförande i politiska beslut. Samordning och en obyråkratisk hantering av ekonomiska resurser är nödvändig. Det system med landsbygdsförsäkring som beskrivs i avsnitt 2.2 kan vara ett redskap för att stärka den lokala utvecklingen.

Hinder

Det lokala utvecklingsarbetet uppmärksammas ofta inte efter förtjänst. En orsak är att resultaten var för sig inte är så uppseendeväckande och den sammantagna effekten svår att överblicka och mäta. Det är inte heller alltid som den lokala aktiviteten passar de strategier och den planering som de traditionella samhällsnivåerna arbetar efter.

Sektoriseringen av vårt samhälle har negativa konsekvenser för främst den perifera glesbygden. Var för sig kan verksamheter tyckas "olönsamma". Samordnade över sektorgränser kan de bilda en effektiv helhet.

De små lokala aktörerna har svårt att ta del av de resurser som finns i systemen. EU-kommissionen, exempelvis, redovisar en positiv syn på lokal utveckling och social ekonomi men efterlyser samtidigt stora projekt som inte passar små aktörer.

Det institutionella stödet till lokal utveckling är svagt hela vägen från kommunal nivå till EU-nivå. Det finns ingen myndighet som har det samlade ansvaret. Kommunerna har en särskilt viktig roll. De flesta kommuner har en positiv inställning till medborgerligt engagemang i otraditionella former, men på många håll brister det fortfarande i det praktiska stödet.

Förslag

Vi föreslår:

att Inlandsdelegationens synpunkter på socialt kapital och lokal utveckling överlämnas till den parlamentariska landsbygdsutredningen för beaktande.

2.4 Arbetskrafts- och kompetensförsörjning

- För att stärka tillväxten måste Inlandet öka inflödet av personer och kompetens. Strategiska utbildningsinsatser samt en effektivare integration av invandrare innebär en förstärkning av arbetskraften.
- Ett särskilt inlandsfenomen är den ensidiga och könsuppdelade arbetsmarknaden. Insatser för att avhjälpa denna obalans kan bidra till ökad dynamik på Inlandets arbetsmarknad.

Bakgrund

För att upprätthålla en god ekonomisk tillväxt är tillgången på arbetskraft med rätt kompetens av central betydelse. I de studier och prognoser som gjorts av arbetskraftbalansen framgår bland annat följande:

- Från 2007 och framåt minskar arbetskraften till följd av de demografiska förändringarna.
- Åldersstrukturen för arbetskraften är ogynnsam för i princip alla branscher och regioner, men särskilt utsatt är den offentliga sektorn.
- För att upprätthålla balans i den offentliga ekonomin och ge utrymme för ekonomisk tillväxt måste sysselsättningsgraden långsiktigt vara högre än 80 procent.

I hela Europa föds för få barn. Därför ökar regionernas konkurrens om studenter och välutbildad arbetskraft. Det kommer att gå bra för regioner som drar till sig kompetens och dåligt för regioner som tappar kompetens. För Inlandet är det därför en ödesfråga att bli så attraktivt att man i framtiden kan dra till sig nödvändig kompetens.

Välutbildade personer i åldersgruppen 20–30 år flyttar mest och är mest flexibla avseende vart de flyttar. Från 30-årsåldern minskar den långväga flyttningsbenägenheten dock avsevärt. Därför måste Inlandet inrikta sig på att attrahera kompetenta personer under 30 år. Sambanden mellan denna grupps flyttningsflöden och kommuners utbildningsnivå samt demografiska struktur är tydliga. Ju större inflyttningsnetto av denna grupp, desto högre utbildningsnivå och långsiktigt gynnsam befolkningsstruktur. Flyttningsflödena har en stark relation till högre utbildning.

De analyser och strategier som gjorts av Ams anger tre områden som avgörande för hur samhället kommer att klara arbetskraftsförsörjningen:

1. *Kompetensförsörjning*. Samhällets samlade resurser måste på ett mycket bättre sätt än hittills samordnas utifrån arbetskraftsförsörjningsperspektivet samtidigt som de möter individens behov och intressen
2. *Integration*. Systemen för integration på arbetsmarknaden måste samordnas bättre. Diskriminerande attityder måste motverkas.
3. *Rehabilitering*. En förbättrad och samordnad rehabilitering måste komma till stånd för att återföra människor till arbetslivet och motverka fortsatt ohälsa.

För att åstadkomma tillväxt i Inlandet är det viktigt att strategierna för arbetskrafts- och kompetensförsörjning ligger i linje med den övergripande strategin och med de synsätt som denna baseras på. Det krävs en offensiv strukturomvandling som innebär att gå från krympande branscher och företag till växande. Det betyder en medveten och stark koncentration på tillväxtområden och olika åtgärder för att stimulera företag och individer att söka sig till växande branscher. Efterfrågan och behov måste styra inriktningen. Dessa utgångspunkter måste vara vägledande för de sysselsättnings- och utbildningsstrategier som kommuner och andra aktörer formulerar för Inlandet.

Erfarenheten visar att regioner med en stark basindustritradition har svårt att klara konkurrensen med andra regioner i Sverige, där en större mångfald funnits i näringslivsstrukturen. Arbetsmarknaden i Inlandet är dessutom fortfarande starkt könsuppdelad. Vård och omsorg är den dominerande näringsgrenen för kvinnor i glesbygder och tätortsnära landsbygder. Inom denna sektor arbetar omkring 40 procent av kvinnorna. Männerna på landsbygden har stark knytning till tillverkningsindustrin. Kvinnorna arbetar betydligt färre timmar än männen och kvinnor står endast för cirka 30 procent av nystartade företag i Inlandet och i Sverige som helhet¹⁰.

Den ofta ensidiga arbetsmarknaden medför att särskilt unga kvinnor överger Inlandet för mer differentierade arbets- och studieorter vid kusten eller i södra Sverige. Även i gruppen in-

---

¹⁰ Glesbygdsvverkets årsbok 2004.

flyttande är kvinnoandelen lägre. Ofta framförs regionens starka mansdominerade industriuppbyggnad samt det mer mansdominerade fritids- och kulturutbudet i form av skoter och jakt/fiske som en del av förklaringen. En annan förklaring är att det på en begränsad arbetsmarknad är svårt att hitta kvalificerade arbeten för medföljande i familjer som vill flytta till Inlandet.

Möjligheter

Satsningar på utbildning och kompetensutveckling är avgörande i ansträngningarna att skapa inflyttning i Inlandet.

Här kan lärcentra få en betydelsefull roll som motor för vuxnas lärande och därmed som drivkraft för tillväxt. Inom Akademi Norr diskuteras fördjupad samverkan mellan lärcentra, Umeå universitet, Luleå tekniska universitet och Mittuniversitetet. Inom Akademi Norr pågår också försök med en modell som innebär att gå från teoribaserad till praktisknära forskning.

En viktig faktor i den långsiktiga arbetskrafts- och kompetensförsörjningen i Inlandet är en fungerande infrastruktur för vuxnas flexibla och livslånga lärande. Inlandsdelegationen har engagerat sig i dessa frågor tillsammans med Tillväxtdelegationen. Vi har bland annat deltagit i ett informellt nätverk, 3M-gruppen. En slutsats är att regeringen måste ta ett samlat grepp om vuxnas lärande. Det finns stora ekonomiska resurser inom olika insats- och politikområden. Dessa är uppdelade på olika myndigheter med sina mål och regelverk. Konsekvensen är målkonflikter, samordningsproblem och ett ineffektivt resursutnyttjande.

Lärcentra är viktiga byggstenar i en sådan infrastruktur. Det behöver inte vara en byggnad där alla funktioner är samlade och det behöver inte heller finnas ett lärcentrum i varje kommun. Tvärtom bör flera kommuner kunna lösa detta gemensamt och tillsammans med andra aktörer. Mycket kan ske genom att utnyttja redan befintliga organisationer och deras ekonomiska och fysiska resurser. Sådana ansatser finns inom ramen för Region Siljan, Lärcentrum Jämtland och Akademi Norr.

Glesbygdsverket har visat vad lärarutbildningar på distans betyder för individer och den lokala arbetsmarknaden¹¹. En majoritet av de studerande hade inget alternativ till distansutbildning.

---

¹¹ "Läroutbildning på distans – om betydelsen för individen och den lokala arbetsmarknaden", Glesbygdsverket 2004.

Resultaten är synnerligen goda. Examensfrekvensen är högre än genomsnittet. Nio av tio fick arbete kort efter examen. 85 procent av lärarna finns kvar i länet, 80 procent i samma kommun. Beroendet av bidrag från a-kassa, sjukpenning eller bostadsbidrag minskade efter studierna.

Lärcentra har tre typiska huvudfunktioner: mäklare, mötesplats och motor. Motorfunktionen betyder att ett lärcentrum i samspel med andra aktörer i en kommun eller region aktivt kan bidra till utveckling och tillväxt. Detta är en fråga som engagerat den ovan nämnda 3M-gruppen. Vi föreslår att Glesbygdsverket får i uppdrag att tillsammans med ett antal kommuner och deras lärcentra får i uppdrag att driva ett fortsatt utvecklingsarbete inom detta område.

En stor tvistefråga är den långsiktiga finansieringen av de merkostnader som högre utbildning utanför campus alltid innebär. Det är orimligt att inlandskommunerna ska stå för dessa merkostnader. Ändå har de valt den modellen, eftersom högre utbildning bedöms vara strategiskt viktig. För att komma vidare i frågan har Akademi Norr tagit ett initiativ tillsammans med Luleå Tekniska Universitet, Umeå Universitet och Mittuniversitetet. De vill utveckla ett långsiktigt program för kompetensförsörjning i Norrland och Inlandet. Det handlar om att hitta sådana lösningar när det gäller pedagogik, infrastruktur, organisation och ekonomi att man kan tala om ett virtuellt "Inlandsuniversitet". Utgångspunkterna är desamma som för Inlandsdelegationen. Inlandets framtid hänger på förmågan att utnyttja de möjligheter som globala trender och nya marknader representerar. Som en konsekvens av detta måste högre utbildning och FoU-satsningar i högre grad kopplas till en sådan långsiktig strategi. Detta blir särskilt viktigt för att möta behovet av kompetenshöjning i småföretag och för att underlätta generationsväxling. Det är viktigt att regeringen stödjer detta initiativ,

Bristen på framtidsbyggare är påtaglig i Inlandet. Vi avser då välutbildade kvinnor och män i åldern 20–40 år. Ofta är det svårt att locka unga akademiker till Inlandet. Den satsning som fått namnet Trainee Inland och som kommer att bedrivas som två pilotprojekt i Kramfors respektive Mora under 2005 är ett sätt att pröva nya modeller. Trainee-satsningar har sedan länge varit ett sätt för de stora företagen att fylla på med den kompetens som nyexaminerade ekonomer, ingenjörer och andra yrkeskategorier representerar. För små- och medelstora företag har detta inte varit ett alternativ. Trainee Inland innebär att flera småföretag delar på

några trainees. Arbetsförmedlingarna och länsarbetsnämnderna kommer att delfinansiera pilotprojekten. Inlandsdelegationen har varit med att initiera dessa projekt och bedömer att det finns goda möjligheter till fortsättning i större skala.

De lokala arbetsmarknadsnämndernas funktion skulle kunna förstärkas med lokala kompetensråd. Därmed kan arbetet bli mer lokalt förankrat och handlingsinriktat.

Flera studier visar att det är positivt för företagens effektivitet och lönsamhet att ha en mångkulturell sammansättning. I de samtal som Inlandsdelegationen och Integrationsverket har haft med lokala företagare i Inlandet framkom bland annat följande erfarenheter:

- De stora företagen är långt framme i tankarna om mångfald och har normalt goda resurser för att ta emot praktikanter. De anser dock att det inte är företagets sak att gratis handleda personen eller att ge undervisning i svenska.
- Yrkeserfarenhet och kompetens är enligt företagarna det viktigaste när de skall anställa ny personal. Utländsk härkomst upplevs inte som negativ. Det behövs dock en ökad öppenhet och en nyfikenhet från alla parter för att skapa effektiva mångkulturella team på arbetsplatsen.

Det behövs ett handlingsprogram för att snabbare göra arbetsmarknaden tillgänglig för invandrare. En åtgärd som kan vara intressant är till exempel handledararvoden till företag som anställer invandrare eller ordnar praktikplatser. Det finns också goda exempel på yrkespraktik kopplad till en anpassad språkutbildning som kan vara en modell för en effektivare introduktion på arbetsmarknaden.

Integrationsverkets "Rapport integration 2003" har ett tydligt storstadsfokus, samtidigt som utvärderingen visar att vi behöver veta mer om de speciella omständigheter som glesbygdskommunerna har att hantera för att integrationsarbetet också ska kunna vara en utvecklingsstrategi. Om flyktinginvandring och asylsökande ska styras bort från överbelastade storstadsområden krävs en kartläggning och en analys av de ekonomiska och juridiska omständigheter som hindrar sådana migrationsrörelser.

Erfarenheten visar att det behövs mer information och opinionsbildning för att skapa en attitydförändring i samhället. Flyktingar

och invandrare utgör en stor resurs, inte minst i ett inlands-perspektiv.

Hinder

Företagsstrukturen i Inlandet är inte lika komplett och har inte den mångfald som i mer tätbefolkade områden. Rekrytering av arbetskraft och kompetens utgör ett problem, trots att det i många kommuner finns en arbetskraftsresurs. Insatser måste göras för att matcha efterfrågan mot utbud.

Kvinnors och mäns skilda villkor uppmärksammas inte i tillräckligt hög grad i det regionala utvecklingsarbetet. Detta framhölls redan i propositionen om den regionala utvecklingspolitiken 2001/02. ITPS noterar i sin utvärdering av de regionala tillväxtprogrammen att ingen analys fullt ut har integrerat jämställdhet eller kvinnors och mäns situation på ett konsekvent sätt.¹²

Samverkan mellan akademi/forskning, näringsliv och offentlig verksamhet är i dag en förutsättning för tillväxt och utveckling. Gleshet och långa avstånd gör att denna samverkan är svår att realisera i stora delar av inlandet. Detta är menligt för inlandsföretagens utveckling, och försvårar och fördyrar nödvändiga tillskott av kompetens. På sikt utgör detta en stor konkurrensnackdel och fara för inlandsföretagens existens.

Den integrationspolitiska maktutredningen uppger tre anledningar till att svenskar med invandrarbakgrund saknar arbete¹³: den tydliga diskrimineringen på arbetsmarknaden, strukturförändringar som tar bort okvalificerade jobb och en misslyckad integrationspolitik när det gäller arbetsmarknaden. Studier visar att invandrare som snabbt tar sig in på arbetsmarknaden har bra förutsättningar att lyckas. Färre svenskar med utländsk bakgrund omfattas dock av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Några erfarenheter från samtalen med lokala företagare i Inlandet:

- Det finns en begränsad förståelse för problemen med arbetskraftsförsörjningen på lång sikt. Flera av företagen upplever inte detta som ett stort hot, utan ser det som ett storstadsproblem.

---

¹² "Ex Ante-bedömning av de regionala tillväxtprogrammen", sid. 8.

¹³ SOU 2003:41.

- Det största hindret för att anställa invandrare är att de har bristande kunskaper i svenska.
- Det är viktigt att kunna validera utländska betyg för att skapa jämförbarhet. Det finns en risk att arbetsgivare hoppar över de som inte kan visa på en svensk jämförbar utbildning.

Förslag

Vi föreslår:

att regeringen uppdrar åt berörda myndigheter att ta fram ett nationellt program för vuxnas lärande,

att regeringen uppdrar åt Glesbygdsverket att tillsammans med ett antal inlandskommuner fortsätta utvecklingsarbetet med att göra lärcentra till motorer för lokal och regional tillväxt,

att regeringen stöder initiativ till ett långsiktigt program för kompetensförsörjning i Inlandet,

att regeringen initierar ett handlingsprogram för att snabbare göra arbetsmarknaden i Inlandet tillgänglig för invandrare, och

att kvinnors och mäns skilda villkor uppmärksammas på ett kraftfullare sätt i det regionala utvecklingsarbetet.

2.5 Ökat fokus på entreprenörskap i Inlandet

- Det behövs ett kraftigt stärkt entreprenörskap i Inlandet. Attityderna till entreprenörskap och företagande måste förändras radikalt hos både lokalt förtroendevalda politiker och allmänheten.
- Det måste bli naturligt att se företagande som ett möjligt och attraktivt alternativ till att vara anställd.

Bakgrund

Entreprenörer är individer som har förmågan att se nya lösningar och nya kombinationer av befintliga kunskaper. Entreprenörernas betydelse för att skapa dynamik och tillväxt i ekonomin är i dag en

etablerad sanning. Detta gäller för Sverige som helhet men det gäller i ännu högre grad för Inlandet.

I Inregias rapport om motbilden understryks vikten av en offensiv strukturuomvandling på lokal och regional nivå. Detta innebär i klartext att bygga broar från krympande branscher till växande. Här har entreprenörerna en nyckelroll. Det krävs företagare som tidigt ser nya möjligheter och som är beredda att satsa framåt och ta risker.

Inlandet har haft och har fortfarande i hög grad rollen som en råvaruexporterande region. Detta avspeglas i näringsstrukturen. Förädlingsgraden är låg och till och med sjunkande.

Storföretagens dominans och omfattningen av den offentliga sektorn har i ännu högre grad i Inlandet än i övriga Sverige gjort lönearbetet som norm särskilt stark. Därför finns det relativt sett färre entreprenörer i Inlandet, samtidigt som de från ett utvecklingsperspektiv borde ha varit fler. Den åldersgrupp som normalt genererar entreprenörer, 20–40 år, ibland kallade framtidsbyggarna, är också betydligt mindre i Inlandet än genomsnittligt i Sverige.

Möjligheter

Det finns en rad positiva exempel på att entreprenörskapet lever i Inlandet. Till det mest positiva hör det ambitiösa och framgångsrika arbetet i skolorna för att inspirera ungdomar till entreprenörskap. Verksamheten inom Ung Företagsamhet är exempel på detta liksom Open For Business (OFB), ett kanadensiskt koncept som drivs i projektform i Ånge, Sollefteå, Kramfors och Örnsköldsvik. Andra goda exempel på satsningar på utbildning i entreprenörskap är den ideella verksamheten Snilleblixarna för barn mellan 6–11 (www.snilleblix.nu) och Krokoms kommuns entreprenörsskola i Trångsviken för barn mellan 10–12 år.

Fler och fler unga människor i Inlandet säger att de kan tänka sig att starta företag. Enligt den senaste så kallade Entreprenörskapsbarometern (november 2004) kan 65 procent av ungdomar i åldern 18–30 år uppvuxna i glesbygd tänka sig att bli företagare. Siffran för hela Sverige är 71 procent.

Det behövs ett kraftigt stärkt entreprenörskap i Inlandet. I det tidsperspektiv vi har anlagt, 2020, måste andelen entreprenörer och småföretagare i förhållande till befolkningen bli minst lika stor som i Sverige i övrigt. Det innebär att attityderna till entreprenörskap

och företagande måste förändras radikalt både hos lokalt förtroendevalda och allmänheten. Det måste bli naturligt att se företagande som ett möjligt och attraktivt alternativ till att vara anställd.

Inlandet måste bli en av Sveriges mest företagsattraktiva regioner. Ramvillkoren och främjandesystemen måste utformas på ett sådant sätt att det inte upplevs vara svårare att starta och driva företag i Inlandet än i övriga Sverige.

För att förverkliga de möjligheter till tillväxt i Inlandet som vi har redovisat krävs många nya entreprenörer både på kort och lång sikt. På lång sikt behövs hela spektret av främjande och stimulerande åtgärder. För att säkerställa behovet på kort sikt krävs dessutom en inflyttning av entreprenörer, gärna från andra länder och kulturer.

Det är också viktigt att samordna insatserna på lokal och regional nivå när det gäller nyföretagande och entreprenörskap. Ett bra exempel på en sådan ansats är det samarbete mellan olika aktörer i Västernorrland som innebär att man kraftsamlar regionalt och skapar mötesplatser lokalt.

Regeringen har nyligen beslutat om åtgärder de närmaste åren för att stimulera till ökat företagande:

- Ett nytt treårigt nationellt program för att öka intresset för entreprenörskap bland unga.
- Ett nationellt program för att underlätta generationsskiften i småföretag.

Hinder

Generationsskiftena i företagen är en ännu större utmaning i Inlandet än för resten av Sverige. Var fjärde småföretagare i Inlandet närmar sig pensionsåldern de kommande tio åren jämfört med tio procent i riket. Befolkningsminskningen i de mest intressanta åldersgrupperna har gjort att antalet tänkbara kandidater till att ta över företag är betydligt färre.

Bristen på finansiering, särskilt i tidiga skeden, är också ett större problem i Inlandet. Tillgången på riskkapital är begränsad. Bristen på säkerheter gör det också svårare att få vanliga banklån. Som säkerhet vid lån blir fast egendom bara värderad till kanske 50 procent av den faktiska kostnaden. Det gäller både industrifastigheter och bostadshus.

Förslag

Vi föreslår:

att Nutek vid genomförandet av regeringens förslag till åtgärder för att stimulera till ökat företagande tar stor hänsyn till de unika förutsättningarna i Inlandet. Detta bör ske i samverkan med bland andra länsstyrelserna.

2.6 Kapitalförsörjning i små och medelstora företag

- För att den alternativa bilden ska bli verklighet krävs större geografiska marknader, fler entreprenörer och ett ökat inflöde av kapital och kompetens till Inlandet.

Bakgrund

Inlandet är geografiskt vidsträckt. Glesheten är en tillgång och utgör i sig en resurs, men den kan också innebära konkurrensnackdelar i form av större avstånd till avsättningsmarknader, brister i den samhälleliga och kommersiella infrastrukturen och svårigheter att attrahera och behålla nyckelkompetenser. Tillsammans med ett kärvare klimat innebär det konkurrensnackdelar för de företag som verkar i Inlandet.

Företagarna själva upplever stora regionala och lokala skillnader inom Inlandet när det gäller synen på entreprenörskap. Personfrågor, kultur, tradition och attityder har stor påverkan på företagsklimatet och förutsättningarna för entreprenörskap. Enligt en undersökning i februari 2004 anser färre människor i inlandslänen att politikerna bör satsa på företagande än i riket som helhet.¹⁴

Bristen på entreprenörer anses av företagarna som ett generellt problem, liksom kapitalförsörjningen. Ett antal initiativ har tagits för att förbättra kapitalförsörjningen, varav följande kan nämnas:

- Staten har anslagit medel till såddkapital och innovationer.
- Initiativ har tagits för att underlätta för företagen att få fram den privata finansieringen vid start eller investeringar av olika slag.

---

¹⁴ "Företagens syn på tillväxt", 2004.

- Aktörer i näringslivet har bildat regionala kreditgaranti-föreningar, som har till uppgift att borga eller ge bankerna nödvändiga garantier för lån.
- I budgetpropositionen för 2005 finns ett antal satsningar för kapitalförsörjningen.

Alla åtgärder som har vidtagits är välbehövliga men inte tillräckliga för att företagens behov av kapital ska tillfredsställas.

Möjligheter

De flesta företag i Inlandet har huvuddelen av sin marknad lokalt. För tillväxtens skull är det för småföretagen nödvändigt med en större geografisk marknad. För att nya kunskaper ska föras in i Inlandet behöver företagen få impulser från personer som finns i andra regioner och länder.

Det är inte bara kvalificerade personer med spetskompetens som behöver flytta till Inlandet. Det behövs en inflyttning av personer med olika kompetenser.

Konkurrensen mellan regioner om personer som redan bor i Sverige kommer att bli hård. Inlandet måste därför utveckla en livskvalitet som bygger på förhållanden som är unika. Vad det innebär kan skifta mellan olika delar av Inlandet, men närheten till naturen och möjligheten att arbeta i ett innovativt näringsliv kan vara viktiga delar av en unik livskvalitet.

Det är också av stor betydelse att Inlandet anses som attraktivt att investera i för personer som finns i andra regioner. För att investeringsnivån ska kunna höjas i Inlandet krävs ett stort inflöde av kapital till Inlandet. Detta nya kapital kan endast lockas till Inlandet genom att det utvecklas intressanta och innovativa idéer i samt att det finns entreprenörer som är beredda att omsätta de nya idéerna till nya varor och tjänster.

Om de små och medelstora företagen ska hävda sig internationellt måste de, i olika konstellationer, formera sig optimalt för en skiftande efterfrågan. Därför bör man överväga hur man kan bidra med kapitalförsörjning för grupper av företag, även i tillfälliga konstellationer – konsortier, baserat på affärsmöjligheter och affärslösningar.

Annorlunda och mer generellt uttryckt: Man bör gå från bidrag till bättre finansiering av marknadsprövade gemensamma projekt.

Hinder

Företagandet i Inlandet kännetecknas av småföretag med mindre än tio anställda och ner till soloföretagare. Några av de hinder som företagarna själva uppger är arbetskraftbrist, utbildningsnivå och arbetsrättslagstiftning. En annan synpunkt är att företagsstöd ofta är utformade för större företag.

Ett stort problem är de extremt låga fastighetsvärdena i Inlandet. De är normgivande för om bankerna vill låna ut pengar.

Nya regler, till exempel förmånsrättsreglerna för bankers fordringar, utgör enligt många företagare stora hinder för att låna pengar. Det finns dessutom en bristande kunskap om möjligheter till finansiering och det sätt på vilket olika aktörer kan samverka för att skapa en total finansiering. Regelverket för de statliga villkorslånen under såddfasen bör ses över. I dag kan lånen skrivas av efter viss prövning, om projekten misslyckas. Dessutom är återbetalningen av lånen kopplad till omsättningen. Den förväntade vinsten måste därför överstiga en viss tröskel för att det ska löna sig att kommersialisera – annars finns risk att återbetalningarna raderar ut vinsten. Då det ofta råder stor osäkerhet är det lättare att avstå från kommersialisering och i stället starta ett nytt projekt. De statliga lånen skulle därför kunna vara kopplade till vinsten i projektet för att stimulera fortsatt kommersialisering.

Risikkapitalbolagen trippelbeskattas. Först beskattas vinsten som utbetalas från projektet, sedan beskattas vinsten i risikkapitalbolaget och till sist beskattas utdelningen från risikkapitalbolaget. Här skulle den första skatten på utdelningen från det onoterade projektet/företaget till risikkapitalbolaget kunna avskaffas. En jämförelse kan här göras med investmentbolag, som äger aktier i andra noterade företag. När dessa noterade företag ger utdelning, betalar investmentbolaget i princip ingen skatt på utdelningen. Detta förslag skulle gynna framväxten av risikkapitalbolag och affärsänglar.

I dag beskattas en stor del av vinsten för aktiva delägare i fåmansbolag som inkomst av tjänst i stället för som inkomst av kapital. När en aktiv delägare betalar realisationsvinst på onoterade aktier beskattas vinsten upp till 100 basbelopp till 50 procent som inkomst av kapital och till 50 procent som inkomst av tjänst. Utöver 100 basbelopp beskattas vinsten som inkomst av kapital. Passiva delägare betalar däremot skatt på hela vinsten som inkomst av kapital. Detta innebär att privatpersoner som tillför kapital och kompetens beskattas hårdare än privatpersoner som bara tillför

kapital. En förskjutning mot beskattning av kapital för aktiva delägare skulle göra att affärsänglar lättare och tidigare skulle kunna investera i olika projekt och företag.

Förslag

Vi föreslår:

att regeringen tar initiativ till ett långsiktigt program för att underlätta för företagande i Inlandet och att Inlandets behov särskilt uppmärksammas i den pågående diskussionen om näringslivets kapitalförsörjning.

2.7 Innovationssystem och lärande

- Inlandets möjligheter i en internationell konkurrens är beroende av ökad kunskap och kompetens i företagen.
- Samverkan mellan näringsliv, politiker och högskola är nyckeln till framgång.

Bakgrund

Sverige ligger i världstopp när det gäller FoU-satsningar i förhållande till BNP och beviljade patent per capita. Då ny teknik ska kommersialiseras tycks vi inte vara lika framgångsrika. Tillväxten av små teknikbaserade företag som växt sig stora i Sverige under de senaste decennierna anses av forskarna vara måttlig jämfört med till exempel USA. I Inlandet är det geografiska och mentala avståndet till forskning stort. Innovationssystem är aktörer och faktorer som påverkar de processer där ny kunskap skapas och används. Innovationer handlar både om processer, organisationer och produkter. Regeringen har utarbetat en strategi för tillväxt genom förnyelse, Innovativa Sverige. Den är en bra utgångspunkt för att konkretisera insatserna. Det som saknas i dag är en modell för hur vi i Sverige kan arbeta med de glänsande innovationssystem som Inlandet behöver.

Möjligheter

Inlandets möjligheter i en internationell konkurrens är beroende av ökad kunskap och kompetens i företagen. De flesta innovationer sker i ett samspel mellan kunder och företag, det vill säga utifrån kundernas behov, men innovationer uppstår också genom ett samspel mellan högskolor och forskningsinstitut. Såväl studenter som forskare kan spela en viktig roll. Företagen måste i högre utsträckning skaffa sig sådana kontakter. Samverkan mellan näringsliv, politiker och högskola är en nyckel till framgång. Småföretagens tillväxt och konkurrenskraft stärks samtidigt som forskningen får en ny dimension, då resultaten både ska vara på en hög vetenskaplig nivå och ske utifrån företagets behov, så kallad behovsmotiverad forskning. Den omedelbara anknytningen till marknaden skapar en snabbare väg till nyttiggörande och kommersialisering. Dessutom skapas en positiv spiral, där företagets behov ger upphov till nya idéer och till nya forskningsprojekt och uppdrag på högskolor.

Inlandsdelegationen anser att det är viktigt att näringslivet definierar vilka behov som finns i relation till innovationssystemen. Effektiviteten i ett innovationssystem bygger på aktörernas kompetens och på hur väl samspillet fungerar mellan dem. Inlandsdelegationen har tagit fram en manual för hur de regionala innovationssystemen kan utvecklas och förbättras¹⁵.

Hinder

I svagt växande regioner blir utrymmet för sparande och investeringar mindre. Därmed blir tillväxttakten lägre på lång sikt. Svagt växande regioner blir därför starkt beroende av kapitalimport och inflyttning av personer med lämplig utbildning för att tillväxtprocesserna ska komma igång. Regionen måste å sin sida attrahera personer och kapital. En bra infrastruktur är avgörande för om detta ska lyckas. De små- och medelstora företag som dominerar i Inlandet står för en liten del av forskning och utveckling. Samtidigt spelar småföretagen en växande roll i näringslivet. Regeringen har i innovationsstrategin framhållit vikten av att svenska små- och medelstora företag tar del av kunskapsutvecklingen och att deras

---

¹⁵ "Att förbättra och öka effektiviteten i glesa innovationssystem, en idéPM" Robert Gabrielsson, Koinor AB.

tjänste- och produktförnyelse stärks. Fokus har varit på hur akademien kan utveckla den så kallade tredje uppgiften.

Förslag

Vi föreslår:

att regeringen uppdrar åt ITPS att göra en fördjupad analys av de globala trender och nya internationella marknader som utgör en potential för tillväxt i Inlandet. I uppdraget ska också ingå att kvalificera Inlandets unika möjligheter inom utpekade tillväxtområden,

att regeringen gör en särskild satsning på forskning och innovationer i småföretag. En särskild andel bör destineras till Inlandet för att bygga glesa innovationssystem, det vill säga koppla ihop företag, högskolor och andra FoU-finansiärer,

att regering och riksdag genom resursfördelning och meritering tydligt måste höja värdet av högskolornas roll i syfte att stärka deras tredje uppgift, det vill säga samverkan med det omgivande samhället, och

att den infrastruktur som finns med lärcentra i hela Inlandet ska utnyttjas för att stärka småföretagens tillväxt. Kommunerna och kommuner i samverkan kan spela en viktig roll i detta arbete.

2.8 Kommunikationer och regional utveckling

- Satsningarna på infrastruktur i Inlandet måste göras utifrån ett tillväxt- och marknadsperspektiv och präglas av en helhetssyn.
- Väl fungerande flygförbindelser är en förutsättning för tillväxten i Inlandet.
- Kommunikationerna med den växande marknaden i Ryssland är intressant ur ett inlandsperspektiv

Bakgrund

Inlandet har stor yta och ett litet befolkningsunderlag. Råvarutillgångarna i form av skog, malm och vattenkraft är goda liksom förutsättningarna för turism. Tillverkningsindustrin i norra Sverige står för betydande produktionsvärden och exportandelen är mycket hög. Marknaden för både industri och turistnäring finns på relativt långa avstånd. Det ställer stora krav på väl fungerande transporter för både gods och personer. Även persontrafiken har stor betydelse för att landsbygdens näringar ska hålla god konkurrenskraft. Biltrafiken har särskilt stor betydelse i Inlandet.¹⁶ Bilen är det vanligaste transportmedlet för persontransporter i Sverige och används vid 60 procent av alla resor.¹⁷

I många delar av Inlandet saknas alternativ till flyget för längre resor.

Den geografiska närheten till Ryssland är intressant ur ett inlandsperspektiv. I takt med att den ryska ekonomin växer förbättras levnadsstandarden, vilket medför ett allt större importbehov i denna region.

Möjligheter

Bra kommunikationer har stor betydelse för regionförstoring och ökad pendling. Det kan exempelvis vara en förbättrad vägsträcka, snabbare tågkommunikationer eller större turtäthet för bussar och tåg. Ökad pendling ger en mer dynamisk arbetsmarknad som i sig kan generera fler jobb och ökad befolkning.¹⁸ Det är viktigt att infrastruktursatsningarna görs utifrån ett tillväxt- och marknads- perspektiv och präglas av en helhetssyn.

Väl fungerande flygförbindelser till rimliga kostnader är en förutsättning för tillväxten i Inlandet. Detta är också den enskilt viktigaste regionala utvecklingsinsats som företrädare för inlandskommunerna brukar framhålla. Betydelsen ökar när näringslivet utvecklas i riktning mot fler tjänsteföretag och ett ökat kunskapsinnehåll i alla företag. Därmed ökar också behovet av personkontakter. Tillgång till informationsteknologi ersätter inte viktiga möten mellan människor. Till detta kommer att det för en expan-

---

¹⁶ "Kommunikationer och regional utveckling", rapport från Infraplan AB, 2003.

¹⁷ Statens institut för Kommunikationsanalys/SIKA, årsbok 2003.

¹⁸ "På spåret, en studie om pendling och regionförstoring", Arena för tillväxt/Svenska Kommunförbundet, maj 2003.

sion inom turistnäringen i Inlandet är helt nödvändigt med fungerande flyg.

Den modell för upphandling av flygtrafik till Inlandet som accepteras av EU:s regelverk förutsätter att Rikstrafiken som ansvarig myndighet ges tillräckliga anslag. Långsiktigheten i strategiska satsningar i Inlandet kräver också långsiktighet av regering och riksdag på detta område.

Rapporten ”Kommunikationer och regional utveckling” redovisar den kapitalförstöring som en fortsatt utflyttning från Inlandet kommer att innebära. Riktade satsningar på infrastruktur har enligt rapporten en tydlig och positiv betydelse för företagsutveckling, studier och tillgång till väl fungerande arbetsmarknader. Det betyder sammantaget att sådana satsningar i norra Sverige är bra för hela Sverige. Viktiga satsningar är till exempel bärighetsförstärkningen av Inlandsbanan, upprustningen av Atlantbanan och uppgraderingen till Europavägsstatus på väg 45 (Inlandsvägen). Hög-hastighetsjärnvägen Botniabanan, som byggs från Ångermanälven norr om Kramfors via Örnsköldsvik till Umeå, kommer att skapa förutsättningar för framtida bättre integrerade arbetsmarknader i regionen och har en positiv ekonomisk potential¹⁹. På samma sätt kommer den planerade Norrbotniabanan att få betydelse för regionförstoringen och kommunikationerna.

När det gäller tågtrafiken har företrädare för de fem norrlandslänen nyligen föreslagit att regeringen inleder en dialog med norrlandslänen²⁰. Målet är att regionen och staten ska komma överens om ett gemensamt långsiktigt åtagande för utvecklingen av den framtida snabbtågstrafiken utan trafikrättsliga begränsningar. Norrland föreslås bli ett utvecklingsområde för en samlad upphandling genomförd av staten och de fem norrlandslänen tillsammans.

I den nya nationella vägplanen för 2004–2015 finns två viktiga mål som har betydelse för Inlandet: full framkomlighet för lätta fordon på alla allmänna vägar och förbättrad bärighet för tunga fordon på vägar som är utpekade som särskilt viktiga för näringslivet.

---

¹⁹ Järnvägsinvesteringars inverkan på landets ekonomi och statens finanser med särskild tonvikt på norra Sveriges kustland”, Norrtåg, april 2003.

²⁰ Skrivelse (2004-06-15) till infrastrukturminister Ulrica Messing från landshövdingarna, ordförandena i landstingsstyrelser, kommunförbund och länstrafikbolag i de fem norrlandslänen samt intresseföreningen Norrtåg.

Ett område med tillväxtpotential bedöms vara den så kallade öst-väst-dimensionen. Det innebär utveckling av nya snabba och säkra transporter över norra Sverige baserat på snabba byten av transportbärare – så kallade intermodala transporter. Att förbättra transportförutsättningar och varuströmmar mellan Ryssland, Finland, Sverige, Norge, Storbritannien/Europa och vidare till övriga världen har en framtid.

Inom Norden pågår sedan 1996 ett intressant samverkansprojekt kallat North East Cargo Link, NECL, med syfte att utveckla och marknadsföra en mittnordisk öst-västlig godstransportled till globala marknader. Denna korridor utgör en alternativ färdväg för den del av de godsmängder som i dag är hänvisade till nord-sydliga transportleder. Därmed undviks de hårt belastade transportstråken i norra och centrala Europa med dess långa transporttider, förseningar och högre transportkostnader.

Dessa föreslagna åtgärder har naturligtvis positiva effekter på andra områden och ger inlandsföretagen en bättre tillgång även till de baltiska, finska och norska marknaderna.

Hinder

Marknaden både för tillverkningsindustri och turistnäring finns på relativt långa avstånd. Detta ställer stora krav på välfungerande gods- och persontransporter. Såväl råvarorna som de olika förädlingsstegen genererar stora volymer av tungt gods, samtidigt som betydande delar av väg- och järnvägsinfrastrukturen i Inlandet håller lägre bärighet än i övriga landet²¹.

Befolkningen i norra Sverige är starkt koncentrerad till kusten. Samtidigt som flertalet inlandsorter är små är deras avstånd till omgivande orter långa, vilket ställer högre krav på snabbhet i kommunikationerna. Behovet av flygtrafik är därför särskilt stort samtidigt som underlaget är begränsat.

Infrastrukturen i öst-västlig riktning är inte utbyggd för att klara framtida nödvändiga transporter.

---

²¹ "Kommunikationer och regional utveckling".

Förslag

Vi föreslår:

att transportpolitikens mål²² om en positiv regional utveckling får ökad tyngd,

att regeringen arbetar för ett förstärkt och utvecklat transportbidrag för Inlandet i den kommande förhandlingen med EU-kommissionen,²³

att möjligheten att införa ett persontransportstöd övervägs,

att regering och riksdag långsiktigt omfördelar budgetmedel så att de flygförbindelser som är nödvändiga för Inlandet kan upprätthållas,

att regeringen tar fasta på förslaget från norrlandsläna och Norrtåg om Norrland som ett utvecklingsområde för gränslöst resande och upphandlad tågtrafik,

att regeringen intensifierar samarbetet med Norge, Finland och Ryssland för att anpassa infrastrukturen så att varor och människor kan transporteras snabbt och effektivt in och ut från Inlandet,

att kravbilderna för framtidens transport och logistik i öst-västlig riktning tydliggörs och beskrivs och att underlag tas fram för att bättre kunna uppskatta möjliga transportvolymerna, och

att regeringen uppdrar åt lämplig aktör att underlätta och förbättra villkoren för det affärsutbyte som redan i dag pågår mellan inlandsföretag och den ryska marknaden.

²² Det övergripande målet är att transportsystemet ska främja en positiv regional utveckling genom att dels utjämna skillnader i möjligheterna för olika delar av landet att utvecklas, dels motverka nackdelar av långa transportavstånd. På kort sikt är detta mål nedprioriterat i transportpolitiken, som endast talar om en successiv förbättring (Transportpolitik för en hållbar utveckling, Näringsdepartementet, oktober 2003).

²³ Transportbidraget syftar till att kompensera näringslivet i de fyra nordligaste läna för långa transportavstånd samt att öka förädlingsgraden. Nutek och Inlandsdelegationen har under hösten 2004 genomfört ett antal regionala rådslag med näringslivet och de berörda myndigheterna, för att få en avstämning av hur en utvecklad modell bör se ut i framtiden. Dessa rådslag fokuserade på Nuteks rapport om transportbidraget och dess utveckling (Transportbidraget, en analys av motiv, effekter och alternativ, Nutek R 2004:15).

2.9 Våga ta ledningen och makten!

- Den kommunala och regionala kompetensen måste förstärkas och förändras för att möta de krav som i dag ställs på ledarskap.

Bakgrund

Samhället förändras i dag med en snabbhet och komplexitet som kan te sig svår att överblicka. Globalisering, teknikutveckling och medborgarattityder ställer nya och delvis andra krav på det politiska systemet och ledarskapet. De utvecklingsprocesser som sker i en kommun kan initieras av olika aktörer, men det är inte kommunledningens uppgift att starta och driva företag. Däremot kan och ska kommunerna vara pådrivande och leda utvecklingsarbetet och samordningen.

Den parlamentariskt sammansatta ansvarskommittén har till uppgift att stärka och fördjupa den svenska folkstyrelsen, att öka medborgarnas förtroende för demokratins funktionssätt och att höja valdeltagandet. Kommittén ska därtill föreslå en övergripande samhällsorganisation samt principer för relationen mellan staten och den kommunala nivån.

Denna samhällsoversyn är nödvändig, men vi måste också finna nya former för samverkan på den lokala nivån.

Möjligheter

För att utveckla konkurrenskraftiga förutsättningar i en region krävs människor, organisationer, nätverk och kapital. Detta bör ses i ljuset av att hela Europa kommer att lida brist på arbetskraft och att Inlandet redan i dag har svårigheter att konkurrera om dessa resurser. Den skärpta konkurrensen mellan regioner ställer därför krav på regionala strategier för att utveckla värden som livskvalitet, livsstil, anpassade boendeformer och näringslivsvänlig miljö. Framgångsrika blir de regioner som i samklang med nationella och internationella aktörer förmår utveckla och inte minst kommunicera unika förutsättningar för tillväxt och kvalitet²⁴.

Mot denna bakgrund behöver kommunerna förändra sin självsyn från att se sig som förvaltande organisation till att förstå vikten och

---

²⁴ Omvärldsanalys Norra Sveriges Inland, Inno Scandinavia AB, december 2002.

innebörden av att vara en pådrivare av utveckling. De samlade resurserna måste bättre svara mot omvärldens och näringslivets behov och efterfrågan. Den kommunala och regionala kompetensen måste förstärkas och förändras för att möta de krav som ställs på ledarskap när marknaderna och möjligheterna för Inlandet förändras.

För sin överlevnad måste kommunerna anpassa sig till en marknads- och efterfrågeutveckling. Det kan vara befogat att jämföra med vad som brukar anges karakterisera framtida framgångsföretag:

Det är förmåga att

- förutse och fånga upp behov och efterfrågan
- på kort varsel mobilisera tillräcklig kompetens och andra resurser för att svara mot behov och efterfrågan
- snabbt etablera konstruktiva samarbetsrelationer med liknande och kompletterande företag och organisationer
- vara kreativ och problemlösningsinriktad
- snabbt kunna förändra sin kompetensprofil

Genomgående är således öppenhet, lärande och flexibilitet.

Kommunerna och regionerna i Inlandet måste finna nya former av samverkan oberoende av geografiska och administrativa gränser. Ett bra exempel är Akademi Norr, som har inlett ett gränsöverskridande samarbete inom högre utbildning. Tretton kommuner från fyra län bildar ett gemensamt kommunalförbund, Partnerskap Inland, som i sin tur driver Akademi Norr som ett EU-finansierat projekt. Runt om i Inlandet formas liknande samarbetsorgan över kommun- och länsgränser i Inlandet. Vi befinner oss bara i början av en process som ställer helt nya krav på ledarskap. Utgångspunkten är de gemensamma styrkorna och de interregionala resurserna. Ett antal exempel på samverkansorgan i Inlandet återfinns i bilaga 2.

Hinder

Norra Sveriges inland framstår som många splittrade regioner, där ansvaret för den strategiska utvecklingen är uppdelat på många mer eller mindre frikopplade län och kommuner. Tillväxtprogrammen symboliserar det försök till en mer strategiskt inriktad näringslivs-

utveckling som finns i dagsläget. Sett ur ett internationellt perspektiv präglas dessa avtal av en avsaknad av regionalt ledarskap. Visioner och insatsområden utarbetas för administrativt avgränsade regioner med begränsade resurser²⁵.

Dagens ledare på kommunal och regional nivå har som regel god kunskap om de nya utmaningarna och om de grundläggande förutsättningarna, men resurserna är splittrade och bristen på uthållighet påtaglig. Inno tar i sin rapport tillväxtprogrammen i Inlandet som exempel på brist på fokus. Ett av länen har fem fokusområden, men det finns exempel på EU-områden som är fyrdubbelt stora och som har fokuserat på färre utvecklingsområden. Å andra sidan visar likformigheten i de norrländska avtalen att det finns en potential för bredare samverkan.

Inno noterar också att det i Inlandet finns en övertro på projektbaserad utveckling. Projekt kan fungera på ett bra sätt, men de kan också hämma utvecklingen av strukturer för långsiktig näringslivsutveckling.

Förslag

Vi föreslår:

att regeringen bör överväga om arbetet med näringslivs- och utvecklingsfrågor ska vara en lagstadgad kommunal verksamhet,

att regeringen uppdrar åt lämplig aktör att finna former för att öka kommunernas möjligheter att arbeta med näringslivsfrågor, och

att regeringen tar initiativ till ett utvecklingsprogram för ledande förtroendevalda och tjänstemän med inriktning mot processorienterat utvecklings- och tillväxtarbete i Inlandet.

---

²⁵ ibid.

3 Exempel på strategiska utvecklingsområden

Olika regioner i Sverige bidrar på olika sätt till landets ekonomi. Inlandet har unika tillgångar i form av naturresurser, miljö och klimat. Dessa basresurser utgör en viktig grund för en stor del av Sveriges välfärd. Stora delar av produktionen går på export, i många fall efter ytterligare förädlingssteg i andra delar av Sverige.

Inlandsdelegationen har analyserat och identifierat ett antal tillväxtområden, som tack vare sin tillväxtpotential, nationella eller internationella efterfrågan och strategiska inriktning, har förutsättningar att utvecklas i norra Sveriges inland. Underlaget för delegationens förslag och slutsatser är utredningar som delegationen har initierat, aktuell forskning, erfarenheter från diskussioner med offentliga aktörer och näringslivet samt erfarenheter från delegationens konferenser, seminarier och rundabordsamtal.

De tillväxtområden som exemplifieras överensstämmer med "Omvärldsanalys Norra Sveriges Inland" och "Motbild till LU 2003/04 – ett alternativt scenario för Inlandet."

Givetvis finns andra exempel på utvecklingsområden och näringar som har stor betydelse för Inlandet och för Sverige och som inte belyses närmare i denna slutrapport. Ett sådant exempel är rennäringen, som i inlandskommunerna bedrivs på renbetesmarker omfattande en tredjedel av Sveriges yta. Omkring 2 500 samer har sin utkomst av renskötsel, men den ekonomiska effekten är inte begränsad till rennäringen. I flera inlandskommuner har verksamheten betydelse för den offentliga servicen och även för annat näringsliv i området, till exempel tjänster från transportföretag och verkstäder. Till detta kommer att det samiska kulturarvet innebär betydande kulturmiljövärden i fjällvärlden och de norrländska skogarna. Mot den bakgrunden skulle det vara intressant med en analys av rennäringens betydelse för sysselsättningen och ekono-

min i inlandskommunerna. Inlandsdelegationen föreslår att regeringen i samråd med Sametinget gör en sådan analys.

Ragunda kommun i östra Jämtland och STCC (Svensk-thailändska handelskammaren) har ett unikt samarbete med Thailand. Nu pågår ett intensivt arbete med att följa upp den senaste utvecklingsfasen. Länsstyrelsen i Jämtland och Ragunda kommun har i samarbete med Inlandsdelegationen och Interactive Institute avsatt resurser för att säkerställa den utveckling som går under begreppet "Gateway for Exchange". Kärnverksamheten i "Gateway" ska innehålla två delar, en med olika aktiviteter, seminarier, konferenser och projekt och en del som sker utifrån näringslivets egna initiativ. Det är angeläget att regeringen i det fortsatta arbetet med handlingsplanen tar tillvara de möjligheter som Gateway ger som en plattform för fortsatt samarbete.

Ett genomgående tema i slutrapporten är Inlandets möjligheter att svara mot en snabbt växande internationell efterfrågan. För att förlösa dessa möjligheter är det nödvändigt med en effektiv IT-användning. Företag och organisationer, oavsett bransch och verksamhetsområde, blir för sin överlevnad och konkurrenskraft mer och mer beroende av en effektiv och ändamålsenlig användning av informationsteknologin. Ett exempel är att den nyligen framlagda turistpropositionen ("En politik för en långsiktigt konkurrenskraftig svensk turismnäring", prop. 2004/05:56) hänvisar till IT som en strategi för turismnäringen när det gäller att öka den internationella konkurrenskraften.

Ökad förädlingsgrad och effektivare produktionsprocesser betyder att företagen blir alltmer kunskaps- och informationshanderande. De som hävdar sig väl har i allmänhet en hög grad av IT-användning integrerad i produktionsprocessen och, förvånansvärt ofta för Inlandet, i logistiklösningar.

Nästa stora tekniksprång handlar om de genomgripande möjligheter och effekter som sammansmältningen av telefoni, informationsteknologi och TV rymmer. Det vi bevittnar är en dramatiskt förändrad informations- och mediedistribution med hög grad av interaktivitet. All slags information blir tillgänglig.

Det faktum att Inlandet har få invånare och stora avstånd utgör goda förutsättningar för datorbaserad förändringsverksamhet. Samtidigt är det bara en begränsad del av den potential som IT representerar för skilda sektorer av samhällslivet som utnyttjas i Inlandet.

Försiktiga beräkningar pekar på att organisationsförändringar och nya arbetsformer som bygger på informationsteknologin kan bidra till stora kostnadsbesparingar inom både den offentliga och privata sektorn. Rätt använd modern informationsteknologi kan sätta igång förändringsprocesser som leder till ökad konkurrenskraft, förbättrad kvalitet på offentliga tjänster, nya jobb och därmed ökad välfärd.

Den offentliga administrationen, såväl kommunal som statlig, skulle med stöd av de senaste landvinningarna inom informationsteknologin kunna utformas på ett sätt som väsentligt bättre speglar medborgarnas och avnämarnas behov och livssituation. Detta skulle sannolikt också bli avsevärt mindre kostsamt för både medborgare och samhälle, inte minst genom ökad smidighet, mindre administration och dubbelarbete.

En sådan IT-baserad samverkan inom och mellan myndigheter och förvaltningar kan öppna för en helt annorlunda och medborgarbehovsinriktad förvaltning. Ett intressant exempel är det väsentligen datorbaserade Centrelink i Australien som för 7 av sina 20 miljoner medborgare (särskilt i glesa områden) sammanfört all bidragshantering (socialförsäkringar, socialbidrag, studibidrag, arbetsmarknad etc.) till i princip en enda myndighet eller funktion, distribuerad geografiskt på 380 orter och starkt internetbaserad. Effekterna är ökad kvalitet och tillgänglighet för medborgare och lägre kostnader för det offentliga.

Förmågan att möta framtida utmaningar med hjälp av teknologi är dessutom en kraftigt växande internationell marknad. Ökat skattetryck, åldrande befolkning och en sämre kommunal och regional ekonomi är faktorer som kräver nya lösningar och modeller. I denna utveckling kan Inlandet ta en ledande position. Nya tillämpningar och annorlunda organisationsformer skulle kunna utgöra viktiga delar i en offensiv inlandsstrategi för utveckling och tillväxt men också vara bas för att ta fram tjänster och produkter med sikte på den internationella marknaden. Det gäller inte minst tjänster inom vård, skola och omsorg.

Ett viktigt tema i denna rapport är de möjligheter internationaliseringen rymmer. Inlandet har goda möjligheter att svara mot en snabbt växande internationell efterfrågan. Förutsättningar måste skapas för en offensiv strukturomvandling och en utveckling av de möjligheter som exemplifieras i kapitlet ”Strategiska utvecklingsområden.”

Gemensamt för hur man skall kunna förlösa dessa möjligheter är en effektiv IT-användning inom respektive område och att formera och stödja slagkraftiga konstellationer av Inlandets ofta relativt små företag liksom att frigöra den kraft som kommuner i samklang med företag, investorer och företagsfrämjare kan ha i denna process. Denna formering för offensiv samverkan förutsätter en kreativ användning av informationsteknologi.

Det är i dag bara en begränsad del av den potential som IT representerar för skilda sektorer av samhällslivet i Sverige liksom i Inlandet som utnyttjas. Å andra sidan rymmer den moderna IT-teknologin egenskaper som i särskilt hög grad skulle gynna utvecklingen i Inlandet.

För att frigöra potentialen krävs dock djärva visioner och många bra demonstrationsexempel som löser verkliga problem i kombination med tekniska lösningar för nya samarbetsformer. På denna nivå blir IT-baserat samarbete likvärdigt med infrastruktur. Resultatet kan bli bättre anpassade organisationer och enskilda funktioner, där efterfrågestyrning medger att faktiska behov kan tillgodoses till lägre kostnad och ofta med bibehållen eller högre kvalitet. Informationsteknologin gör det möjligt att effektivare mobilisera de nödvändiga resurserna, i rätt tid och på rätt plats.

Det är också nödvändigt för vår förståelse och fortsatta tänkande att dessa möjligheter, vägval och tillvägagångssätt praktiskt och konkret åskådliggörs i realistiska försöksmiljöer. Annars ökar risken att teknologin tillämpas på det redan existerande och därmed återskapar och konserverar gamla, otidsenliga infrastrukturer samt försvårar nödvändig förändring.

Även i övrigt finns – eller kommer att finnas – utvecklingsområden som kan vara specifika för en viss region eller ort och som kan ha en växande betydelse. Inlandsdelegationen har identifierat några områden. De ska inte ses som en begränsning, utan kommande omvärldsanalyser och utvecklingsinsatser i en kommun eller region kommer med största sannolikhet att utgå från en kombination av både inlandsgemensamma och egna strategier.

Ytterligare ett scenario är att Inlandet står inför utvecklingsområden som i dag är okända eller befinner sig i ett gryende skede.

3.1 Gruvnäring

- Gruvindustrin i Inlandet bedöms ha en avsevärd tillväxtkraft.

Bakgrund

Gruvnäringen i Västerbotten och Norrbotten står för mycket stora delar av EU:s malmutvinning: 94 procent av järnmalmen, hälften av silvret och en tredjedel av guld, koppar och zink. Exportvärdet är cirka 70 miljarder kronor per år.

Skelleftefältet och Lycksele Gulmlinje anses vara ett par av världens mest intressanta malmområden. Enligt SGU indikerar prospekteringar under senare år att hela området från Bergslagen till Kiruna är ”geologiskt mycket intressant” med fyndigheter likvärdiga de i Skelleftefälten och Gulmlinjen¹.

Möjligheter

Gruvnäringen är en sektor med stor potential för tillväxt och ekonomisk utveckling i Västerbotten på kort och lång sikt. I övriga Inlandet bedöms gruvindustrin på lång sikt ha avsevärd tillväxtkraft.

En liten gruva som Storliden i Malå har 30 anställda i kärnverksamheten och beräknas skapa ytterligare 250 arbetstillfällen. Det satsas 2,5 miljarder under en femårsperiod för att utvinna ett hittills säkrat malmvärde på cirka tre miljarder kronor. Det medför kraftiga spin off-effekter i form av teknologikutveckling inom områden som till exempel IT, bildöverföring, finmekanik, regler-teknik samt företagsavknoppningar och uppsving för service-, entreprenad- och underleverantörsföretag. De företagen är många gånger mer intressanta än själva brytningsverksamheten, men de är beroende av gruvverksamheten som motor.

Enligt översiktliga och försiktiga beräkningar från SGU:s mineralinformationskontor finns i Inlandet brytvärd malm för cirka 800 miljarder kronor (varav ca 250 mdr för Gulmlinjen och Skelleftefältet och resterande del huvudsakligen i Norrbotten), vilket motsvarar mellan 8 000 och 10 000 årsarbeten under 50 år vid brytning.

---

¹ SGU, Sveriges geologiska undersökning, är central förvaltningsmyndighet för frågor om landets geologiska beskaffenhet och mineralhantering.

För att utveckla gruvnäringen krävs en sammanhållen långsiktig gruvstrategi, som bör hantera följande delar:

- Säkra tillgången till riskkapital. Prospektering är högriskprojekt och en av branschens flaskhalsar. Prospekteringen totalt bedrivs i dag på för låg nivå för att långsiktigt utveckla malmbasen i Sverige.
- Säkra tillgången på kompetent arbetskraft såväl inom kärnverksamheten som kringområden. Analysera i vilken utsträckning nuvarande och planerade utbildningsinsatser svarar mot de behov som blir aktuella om man successivt ökar brytningen mot en nivå som i exemplet ovan.
- Förstärk samarbetet mellan gruvnäringen och FoU/Universitet för att på lång sikt kunna rekrytera personal med rätt utbildning och kompetens.
- Ta tillvara spin off-effekterna på bästa sätt. Nutek och Vinnova bör i samverkan med gruvföretagen och universiteten i Luleå och Umeå skapa gemensamma projekt för sådant som kan vara av spin off-natur eller kunna ha en potential för avknoppningar.
- Ta tillvara de exportmöjligheter som finns för svenskt kunnande och produkter inom miljö- och gruvteknik för att utveckla den gröna gruvan.
- Formera kommuner och näringsliv i områden där investeringar görs. För närvarande formeras ett gruvkluster med kommuner, företag och universiteten i Umeå och Luleå. Intressenter är Gruvföreningen, GeoRange, Gällivare Hardrock Research med flera.
- Se till att befintlig och planerad infrastruktur svarar mot planerade/sannolika investeringar. En effektiv gruvindustri förutsätter en god infrastruktur.

Hinder

Bakom en brytvärd fyndighet kan ligga prospekteringskostnader genom riskkapitalsatsningar på 50 till 150 miljoner. Den följande insatsen, det vill säga att få igång brytningen, kan handla om mellan 300 miljoner och en miljard. Internationellt kapital finns, men uppges tveka på grund av långa administrativa ledtider för tillstånd, miljöprövning och liknande.

Förslag

Vi föreslår:

att regeringen utarbetar en långsiktig strategi som binder samman den lokala, regionala och nationella nivån för att utveckla gruvnäringen och ta fram dess potential. Finansieringsfrågorna och inte minst tillgången till ägarkapital bör ägnas särskilt intresse. Den så kallade gruvfonden i Finland bör studeras som intressant exempel.

3.2 Miljöteknik

- Den växande marknaden för miljöanpassade produkter innebär stora möjligheter för företag i Inlandet

Bakgrund

Marknaden för miljöanpassade produkter växer. Den svenska exporten av miljöteknik ökade med 8,4 procent under 2002. Miljömedvetenheten och intresset för effektiva och rena varor och tjänster på marknader utanför Sverige innebär en stor potential för tillväxt bland svenska företag i branschen. De nya EU-länderna investerar i vatten- och avloppsrening, sanering av mark, luftrening och förnybar el- och värmeproduktion för att leva upp till EU:s miljödirektiv. Totalt bidrar EU med cirka 6 280 miljoner euro till miljöprojekt i dessa länder mellan 2000–2006.

I Claes Roxberghs utredning² finns förslag till hur Sverige kan stärka sina marknadspositioner inom miljödriven affärsutveckling och miljöteknik. Utredningen föreslår ett nytt statligt bolag, Swentec AB, som ska bli en nationell motor i en satsning på miljöteknik. Nutek har sedan tidigare haft en roll att stimulera samordning av regionala insatser för att ta vara på affärsmöjligheter.

---

² SWENTEC AB – för en nationell kraftsamling på svensk miljöteknik, SOU 2004:84.

Möjligheter

Det finns stora möjligheter för företag i Inlandet. Miljöanpassade varor och tjänster finns i de flesta branscher. Det handlar om teknik och lösningar som minskar utsläppen vid källan eller sådana som förhindrar att negativ miljöpåverkan uppstår. Det gäller teknik för luft- och vattenrening, VA-teknik, marksanering, återvinning, förnybar energi, energieffektivisering, biodrivmedel, miljöanpassade kemikalier och ekologiska livsmedel. Listan kan göras längre.

EU satsar mycket pengar för att de nya EU-länderna ska leva upp till kraven i miljödirektiven. Det innebär marknadsmöjligheter för företag i framför allt luftkvalitet-, VA-, vatten- och marksaneringsbranscherna. Samtidigt driver EU på för att öka andelen förnybar energi inom både värme- och elproduktionen i syfte att minska utsläppen av växthusgaser, vilket skapar efterfrågan på ny teknik, lösningar och kompetens inom dessa branscher. Det finns stor efterfrågan både på den inhemska och den globala marknaden.

Marknadsutvecklingen inom ett antal branscher som Inlandsdelegationen bedömer som särskilt intressant för Inlandet är miljöteknik, miljömärkt trä, ekoturism, ekologisk mat och förnybar energi. För att utveckla dessa produkter måste företagen i Inlandet kraftsamla och bättre identifiera och kommunicera konkurrensfördelarna inom miljöteknik och miljödriven affärsutveckling. De strategiska insatserna från de offentliga stödsystemen måste bli tydligare och mer inriktade på att nå fram till marknaderna för miljöteknik.

Hinder

Det största problemet är att det saknas samordning mellan företag för att kunna möta efterfrågan på systemlösningar. Det behövs ett samspel mellan privata och offentliga aktörer och det saknas kunskap om marknadens möjligheter och dess efterfrågan på miljöanpassade lösningar.

Förslag

Vi föreslår:

att staten stimulerar nätverk för miljöteknik, stärker existerande knutpunkter för kompetens samt uppmuntrar samverkan mellan offentlig och privat verksamhet och mellan företag i Inlandet. Stimulanser ska också kunna ges till etablering av handelskontor i syfte att stärka de internationella marknadskontakterna.

3.3 Tränäring

- För att utveckla tränäringen i Inlandet krävs en kraftsamling kring industriell träbyggnation.
- Av särskilt intresse är en nationell samordning mellan norra och södra Sverige.

Bakgrund

Tränäringen är betydelsefull för i stort sett hela norra Sveriges inland. I huvudsak kan näringen delas upp i trämekanisk industri, pappers-och massaindustri och trämanufaktur. Inom länen finns mer eller mindre drivande företag, mindre nätverk och några småskaliga initiativ som är framgångsrika.

Möjligheter

Inlandet som helhet har potential att utveckla en internationellt slagkraftig industri inom trämekanik och trämanufaktur. Många företag säljer på en internationell marknad. Det finns också många gemensamma nämnare mellan olika träprojekt. Trä i byggande efterfrågas allt mer. Träförädling är mycket sysselsättningsintensiv och har därför stor betydelse. Därtill kommer att i Inlandet finns en råvara som är av hög kvalitet.

Nya material baserade på trä, så kallade biokompositer, öppnar helt nya möjligheter. Det som gör biokompositerna intressanta är att de baseras på en biologisk och förnybar råvara. Exempel på användningsområden för biokompositer är bilinredningar, flygplansdelar, byggprodukter, förpackningar och alla bruksföremål

som i dag görs i plast. Forskningen kring biokompositer har hittills koncentrerats på rent tekniska frågor, inte så mycket på att titta på kundbehov, produkter, formgivning, konstruktionslösningar och affärsmöjligheter. Vid Träutvecklingscentrum i Bräcke (TUC) finns sedan två år tillbaka långt framskridna planer på ett kompetenscentrum för att tillämpa den kunskap som i dag finns om biokompositer. Arbetet sker tillsammans med forskare vid Göteborgs universitet och forskargrupper hos flera högskolor och institutioner.

För att utveckla tränäringen i Inlandet krävs bland annat en kraftsamling kring industriell träbyggnation. Företagen måste koppla ihop sitt kunnande med arkitekter, skandinavisk design, miljömedvetenhet, innovativ marknadsföring, produktion och logistik. I Inlandet måste det byggas ett nätverk av specialiserade underleverantörer och en marknadsinriktad trämekanisk industri.

Av särskilt intresse är en nationell samordning utifrån något som kan benämnas som en nord-syd-dialog, där samverkan mellan producenter i Inlandet och södra Sverige eftersträvas. Syftet är att skapa mervärde och sysselsättning i Inlandet och en effektivare råvaruhantering för partnern i södra Sverige. Naturliga samarbetspartners är Växjö universitet och dess skogs- och träprogram tillsammans med de noder av industriell verksamhet inom träområdet som finns i Inlandet.

En stor del av de samlade resurserna måste frigöras för affärsutveckling. Mötesplatser måste skapas för att företagen ska kunna få tillgång till marknadsrelaterad forskning. De små företagen måste bli mer attraktiva för kapital, kompetenser och produktutvecklare.

Hinder

Det finns ägarstrukturer och maktförhållanden mellan massa-industri och trämekanisk industri som försvårar samarbete. Byggindustrin och den trämekaniska industrin är i dag skilda världar. Logistik, marknad och industrialiseringsgrad skiljer sig markant. Byggindustrin är i hög grad inriktad på stål och betong, liksom forskning och utbildning. Den trämekaniska industrin är oftast inriktad på slutkunder. De är ofta förhållandevis små och resurs-svaga.

Förslag

Vi föreslår:

att regeringen tar initiativ till etableringen av ett designcentrum i Bräcke för biokompositer,

att regeringen möjliggör en samverkan mellan producenter i Inlandet och södra Sverige utifrån de träutvecklingscentrum som finns i Inlandet och i nära samarbete med träutvecklingen vid Växjö universitet,

att regeringen initierar åtgärder för att underlätta samverkan för att möta marknadens efterfrågan och samverkan utefter förädlingskedjan i Norden.

3.4 Turistnäring

- Turistnäringen har stora möjligheter att växa och utvecklas i Inlandet. Av stor betydelse för företagen är möjligheten till strategisk samverkan över läns- och kommungränser, mellan företag och kommuner och mellan turistföretagen och övrigt näringsliv.

Bakgrund

Satsningar på turism i olika former har en lång tradition i Inlandet. Sådana insatser omfattar statliga, kommunala och branschfinansierade investeringar samt samverkan kring strategiska marknader och mer avgränsade kampanjer och projekt³. Medvetenheten om turismens betydelse är också hög. Så gott som samtliga kommuner i Inlandet har turistnäring som ett tänkbart utvecklingsområde. Trots gjorda insatser finns stora möjligheter att utveckla turistnäringens marknadspotential i Inlandet⁴. Samma slutsats dras i omvärldsanalysen för norra Sveriges Inland. Det är uppenbart att en relativt liten del av den totala omsättningen genereras inom Inlandsdelegationens område.

³ Omvärldsanalys Norra Sveriges Inland.

⁴ Motbild till LU 2003/04 – ett alternativt scenario för Inlandet.

Möjligheter

Under den kommande tioårsperioden (2005–2015) beräknas turismen i världen växa med 4,5 procent per år⁵. I Sverige väntas näringen öka i samma takt som genomsnittet för hela världen. Av speciell betydelse för Inlandet är att den så kallade natur- och kulturturismen antas växa tre gånger så snabbt som den klassiska turistnäringen i Europa. Gleshet, naturupplevelser, fiske, jakt och andra utomhusaktiviteter är exempel på attraktioner som lockar både inhemska och utländska besökare och som utgör en avsevärd konkurrensfördel för Inlandet.

För att rätt utnyttja fördelarna krävs något av en kraftsamling, där turistnäringens olika aktörer, både offentliga och privata, enas om en gemensam strategi och ett samlat agerande. De många små utbudsorienterade turistföretagen har allt för ofta karaktären av försörjningsföretag och ger inte det lyft som Inlandet med dess unika värden förtjänar. Att göra turistnäringen till den nya stora basnäringen i många av inlandskommunerna kräver omfattande insatser på många områden. Inte minst handlar det om att förändra attityder hos allmänheten från att se skog och natur som resurs för gratis rekreation och fritidsaktiviteter till en av de största möjligheterna till turism och därmed affärer, näringslivsutveckling och tillväxt.

Även på detta område är det globala perspektivet avgörande. Med ett marknadsfokus kan vi få genombrott för synsättet att erbjuda paketerade och bokningsbara upplevelser till besökare från hela världen och ta rejält betalt i stället för att erbjuda råvarorna gratis.

I det här sammanhanget har Akademi Norr tagit ett initiativ som syftar till ett ramprogram för att utveckla turistnäringen i de 13 medlemskommunerna. Tanken är att kommunerna och näringslivet ska göra satsningar i partnerskap med både nationell finansiering och europeisk från år 2007.

Av stor betydelse för företagen i Inlandet är möjligheten till strategisk samverkan över läns- och kommungränser och mellan företag och kommuner. Ett exempel är det samarbete som har utvecklats i kommunerna Åsele, Dorotea och Vilhelmina i syfte att skapa gemensamma resurser för företag som i dag dras med dålig lönsamhet⁶.

---

⁵ Uppgift från WTTC, World Travel and Tourism Council.

⁶ Motbild till LU 2003/04.

Nästan alla vintersportorter runt om i världen är upptagna av frågan om hur man ska få barmarkssäsongen till att ge avkastning på de stora investeringar som görs för vinterturismen. För att få svar på frågan hur säsongerna kan förlängas har turismforskningsinstitutet ETOUR tagit fram en rapport "Vintersportorten – året runt", vilken bör ses som en förstudie inför en mer omfattande insats inom innovationsforskning. I rapporten har intervjuer gjorts i Canada, USA, Schweiz, Österrike, Italien och Norge. Inlandsdelegationen har bidragit till finansieringen av rapporten.

Sverige kan utvecklas till att bli ledande inom hästturismen i Europa. Turistdelegationen har inom ramen för Innovationsprogrammet låtit ta fram en rapport "Häst-Sverige som upplevelseindustri – underlag för en nationell branschsatsning på hästturism". Rapporten innehåller ett utkast till en nationell strategi för hästturism i Sverige med särskilt fokus på kompetensutveckling. En viktig faktor är att broar byggs mellan hästsporten och övrig hästverksamhet och inte minst turistföretagen. Detta talar för att skapa ett nav för utvecklings- och kompetensfrågor inom hästturism. I rapporten, som är överlämnad till Näringsdepartementet, föreslås anläggningen Wången i Jämtland.

Turism och upplevelser kopplad till lokal kultur och en regions tillväxt och utveckling är en annan aspekt som uppmärksammas mer och mer i nationella och internationella sammanhang. Ett exempel utgör ishotellet i Jukkasjärvi. Företeelsen är en attraktion i sig, men här finns även kopplingar till och direkt samarbete med samiska turistföretagare i området. Tillväxten i regionen stimuleras genom samarbete mellan flera företag samtidigt som turisterna erbjuds upplevelser av olika karaktär, i det här fallet en närmare bekantskap med såväl ishotellets särprägel som samisk kultur och samiska traditioner.

På motsvarande sätt finns unika och särskiljande förutsättningar inom hela Inlandet. De kan yttra sig i olika former: musikfestivaler, teaterföreställningar, kulturarv, hembygdsdagar, matkultur och marknader som komplement till naturupplevelser, äventyrsturism, sportaktiviteter och den snabbt växande hästturismen.

Kulturdepartementets skrift "Kultur för regional tillväxt" konstaterar att det finns ett samband mellan en regions utveckling och begrepp som dynamik, förändringsbenägenhet, entreprenörskap och rörlighet. Förmågan att skapa något nytt är ofta kopplad till historiska traditioner, värderingar, tillgång till mötesplatser, för-

måga till omvärldsorientering samt gränsöverskridande och täta nätverk.

Även om olika former av kulturaktiviteter utgör en växande marknad, så har kulturen som tillväxtfaktor i Inlandet en undanskymd roll i analys- och utvecklingsarbetet. Undantag finns dock. Forskning vid turismforskningsinstitutet ETOUR i Östersund pekar på den stora efterfrågan på turism kopplad till samisk kultur.⁷ Potentialen är stor, men här påpekas också vikten av att utvecklingen leds av samerna själva och att utbudet har sin grund i den samiska kulturen. Eftersom den samiska kulturen är så intimt kopplad till rennäringen är det av avgörande betydelse att rennäringen har förutsättningar att utvecklas i Inlandet. Genom att stärka det totala samiska näringslivet i området stärks också rennäringen. Det finns ett ömsesidigt förhållande mellan rennäring och övriga samiska näringar, till exempel samisk turism.

Hinder

Säsongsvariationer är en grundläggande utmaning för turistnäringen. Andra brister och problem som hindrar en positiv utveckling av turistnäringen har definierats. Dit hör otillräcklig marknadskunskap och svårigheter att erhålla riskkapital.

I dag svarar de regionala turistorganisationerna till stor del för nätverksbyggandet.

Framför allt är de till stor hjälp för de ofta små turistföretagen att skapa kontakter och att synliggöras på marknaden. Problemet är dock ofta att finansieringen är mycket kortsiktig, vilket bland annat resulterar i nedläggningar. De regionala turistorganisationernas finansiering bör lösas långsiktigt.

Förslag

Vi föreslår:

att regering och riksdag stöder insatser som främjar året runt-turism och som utvecklar turistnäringen till att bli den nya stora basnäringen i Inlandet,

⁷ Sami Tourism in Northern Sweden – Supply, Demand and Interaction, Robert Pettersson, 2004.

att regeringen tar initiativ till åtgärder som leder till hållbara former av nätverksbyggande kring turistnäringen i Inlandet,

att regeringen stöder det initiativ som Akademi Norr har tagit för att i europeiskt samarbete utveckla ett ramprogram för turistnäringen inom detta område,

att ett centrum för utbildning och kompetensutveckling för hästturism etableras i Wången, i enlighet med förslaget i Turistdelegationens utredning Häst-Sverige som upplevelseindustri, och

att marknadskunnande, samverkan och destinationsutveckling blir prioriterade områden inom den nya turistpolitiken.

3.5 Utökad testverksamhet

- Testverksamhet av bilar och komponenter till bilar är en stor och omfattande verksamhet i norra Inlandet.
- Det finns stora möjligheter att utveckla erfarenheterna till att omfatta nya områden.

Bakgrund

Testverksamhet av bilar och komponenter till bilar är en stor och omfattande verksamhet i norra Inlandet. Branschen sysselsätter cirka 500 årsanställda och 1 500 säsongsanställda. Utöver dessa arbetar cirka 2 000 bilarbetare från olika delar av världen under kortare och längre tider med testverksamheten. Branschen har organiserat sig i Swedish Proving Ground Association (SPGA) för att driva olika frågor, till exempel kompetensutveckling och kommunikationer. De åtta kommunerna i testregionen har också inlett en samverkan genom att bilda Swedish Winter Test Region (SWTR). Syftet är att stärka den lokala strukturen med bland annat kompetenshöjande utbildningar för de lokalt anställda.

Möjligheter

Stora möjligheter finns till en utökning av testverksamheten. Nya möjliga områden för testverksamhet under extrema förhållanden är:

- Material till järnvägsindustrin, till exempel lok och vagnar. Testningen pågår redan i mindre omfattning.
- Snöskotrar. Infrastrukturen är väl utbyggd med stora led-system.
- Husvagnar och husbilar.
- Kläder, utrustning och övrigt material som är avsett för vinterklimat.
- Tung industri. De skandinaviska gruvföretagen och deras leverantörer har utvecklat gruvteknik för underjordsbrytning som är i världsklass. Ett antal gruvor har under årens gång lämnats mer eller mindre nedlagda på grund av bristande lönsamhet. Bland dessa finns gruvor vars infrastruktur fortfarande hålls aktiv i väntan på förändrade förutsättningar. I dessa miljöer ges möjlighet till forskning, utveckling och brytningstest i malm med den maskinella utrustning som behövs.
- Flygtester med start och landning i extrem vintermiljö är också en verksamhet som kan utvecklas.

För att utveckla dessa verksamheter är det nödvändigt att närmare utreda möjligheterna. En sådan utredning bör bland annat beakta den förstudie av dagens och framtidens potential kring testverksamhet som genomförts under hösten och vintern 2004 i samarbete mellan Inlandsdelegationen och samverkansorganisationen Swedish Winter Test Region (SWTR).

Hinder

Några egentliga hinder finns inte, men avsaknaden av entreprenörer/företagare gör att utvecklingsmöjligheterna inte har tagits till vara.

Förslag

Vi föreslår:

att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att närmare analysera möjligheterna i Inlandet till utökad testverksamhet under extrema förhållanden och samtidigt fastställa en handlingsplan.

4 Delegationens uppdrag och arbete

4.1 Processen och metoden

Inlandsdelegationen har haft i uppdrag att arbeta på ett annat sätt än brukligt i traditionella kommittéer och utredningar. Vår huvuduppgift har varit att stödja kommunerna i deras arbete med att långsiktigt utveckla de lokala resurserna. Vi har samarbetat med kommunledningarna och dess ansvariga för utvecklingsfrågor samt med företagare, samhällsgrupper och regionala och nationella aktörer.

I denna process har Inlandsdelegationen gjort analyser som visar omvärldens syn på kommunernas styrkor och svagheter. En annan viktig uppgift har varit att skapa insikt om problem och möjligheter, att frammana förändringsvilja och att stimulera arbetet med att utforma visioner och strategier.

I arbetet har delegationen agerat som en kvalificerad strategisk diskussionspart till kommunledningen inom det geografiska området. Vi har medverkat till att göra omvärldsanalyser som belyser de tillväxtmöjligheter och de risker som en ökad globalisering innebär.

Delegationen har vidare stöttat kommunerna i Inlandet genom att initiera förstudier av förutsättningar och möjligheter och genom att agera mäklare gentemot lokala, regionala och centrala aktörer. Vi har uppmuntrat till samverkan mellan förtroendevalda, företagare, utbildningsväsendet och staten för att skapa framtidstro och långsiktigt hållbar tillväxt i näringslivet. På motsvarande sätt har Inlandsdelegationen främjat samverkan mellan kommuner och inom och mellan regioner. Delegationen har också arrangerat en rad seminarier med syftet att skapa mötesplatser och att sprida kunskaper och goda erfarenheter.

Utgångspunkten är det lokala perspektivet. Vi genomförde hösten 2003 en enkätundersökning med kommunerna i de sex län

som omfattas av Inlandsdelegationens arbete¹. Kommunerna ombads ange de tre viktigaste tillväxtområdena och de tre största hindren för tillväxt. Resultatet av undersökningen stämmer överens med den omvärldsanalys som delegationen lät göra år 2002. På motsvarande sätt genomförde Inlandsdelegationen sommaren 2004 en studie kring småföretagens syn på tillväxt, konjunktur, möjligheter och hinder för tillväxt². Vi har också fört ett stort antal samtal med inlandsföretagare och företagsorganisationer.

Resultaten och synpunkterna i kommunenkäten, företagsstudien, omvärldsanalysen och motbilden utgör viktiga grundstenar för den inriktning och de förslag som redovisas i slutrapporten.

4.2 Uppdraget i förhållande till direktivet

Delegationens uppdrag har varit att medverka till att långsiktigt stärka en hållbar regional utveckling inom de mest utsatta lokala arbetsmarknadsregionerna i norra Sveriges inland. Nedan följer en översiktlig avstämning av delegationens arbete i förhållande till dess uppdrag och direktiv³.

Delegationen ska:

1. Med utnyttjande av nationell och internationell expertis medverka till att analysera och sprida kunskap om förutsättningarna för en långsiktigt hållbar utveckling i norra Sveriges inland.
  - Delegationen har genomfört ett antal regionala utvecklingskonferenser och seminarier med experter som föreläsare inom olika ämnesområden.
  - Delegationen har anlitat ett antal konsultföretag för att göra omvärldsanalyser. Dessa analyser har kommunerna kunnat använda som underlag för det fortsatta utvecklingsarbetet.
  - Delegationen har haft en nära dialog med ett antal sakkunniga inom olika ämnesområden.
  - Delegationen har i dialog med Näringsdepartementet och berörda myndigheter gett synpunkter i arbetet med att utforma instrument för den regionala utvecklingspolitiken i framtiden.

---

¹ 42 kommuner tillfrågades via telefon eller personliga besök. Frågorna besvarades av kommunalrådet, kommunchefen eller kommunens näringslivsansvarige. Resultatet återges i bilagan "Tillväxtområden och hinder för tillväxt jämfört med RTP", januari 2004.

² "Företagens syn på tillväxt", studie baserad på Småföretagsbarometern, våren 2004.

³ Dir. 2002:15.

2. Medverka till att dessa kunskaper utnyttjas för att skapa en helhetssyn om vilka strategiska insatser som behövs från den nationella, regionala respektive lokala nivån för att uppnå en ökad helhetssyn om hållbar regional utveckling.
  - Delegationen har byggt upp en kunskapsbas om förutsättningarna för det nationella, regionala och lokala arbetet. Denna kunskap har bland annat använts i remissvar till aktuella utredningar⁴.
  - Delegationen har haft en dialog med näringslivet och de offentliga aktörerna och i flera fall ett nära samarbete för att realisera den gemensamma visionen av en hållbar regional utveckling.
3. Medverka till att öka förståelsen för behovet av förändringar och därigenom stärka innovationsklimatet för en hållbar regional utveckling.
  - Delegationen har i nära samspel med kommunledningarna i Inlandet arbetat för att stimulera och underlätta det långsiktiga arbetet med näringslivsutveckling.
  - Delegationen har använt sig av en processororienterad arbetsmetod med ett antal steg för att öka förståelsen för behovet av förändring och anpassning till marknaden. Resultatet kan till exempel vara insatser för att öka samverkan med lokala företagare eller att förbättra förutsättningarna för utbildning genom etablering av lärcentra.
4. Medverka till att bedöma eventuella behov av kompetensutvecklingsinsatser i allmänhet och distansutbildning i synnerhet.
  - Delegationen har genomfört en regional konferens om lärcentra med deltagande från kommuner, lärcentra, bildningsförbund och universitet för att belysa hur lärcentra kan vara en nyckelfaktor för kompetensförsörjning och tillväxt för Inlandet.
  - Inlandsdelegationen och Tillväxtdelegationen har tillsammans med en arbetsgrupp tagit fram en idéskrift med tankar om en effektiv och modern infrastruktur för det flexibla lärandet⁵.

---

⁴ Ett exempel är Ansvarskommitténs delbetänkande: ”Utvecklingskraft för hållbar välfärd”, SOU 2003:123.

⁵ ”Lärarcentrum och flexibelt lärande för vuxna” – tillväxtfaktorer som kräver nytänkande.

5. Medverka till att processer och mötesplatser för strategiska utvecklingsidéer för en hållbar regional utveckling (nätverk) etableras och att strategier läggs fast.
  - Delegationen har arrangerat och lämnat stöd till ett antal utvecklingskonferenser, seminarier, rundabordssamtal och nätverk med offentliga aktörer, näringsliv och fackliga organisationer.
6. Medverka till att initiera de förändringsprocesser som bedöms nödvändiga för att hållbara lokala arbetsmarknadsregioner på sikt ska utvecklas till att bli så attraktiva för människor och företag att deras potential och livskraft tas tillvara.
  - Delegationen har diskuterat möjligheter och hinder för en utveckling av den lokala arbetsmarknadsregionen tillsammans med företrädare för kommuner, arbetsförmedling och företagsgrupperingar. Detta arbete har skapat förutsättningar för nya idéer och satsningar.
  - Delegationen har arrangerat utvecklingskonferensen "Ung i Norrland". Där deltog tjänstemän och förtroendevalda från kommunerna, arbetsförmedlingen, länsstyrelsen, fackliga organisationer, företagargenorganisationer och kommunala ungdomsråd.
7. Medverka till att möjligheter till miljödriven näringslivsutveckling och tillväxt tillvaratas. Stimulera klusterbildning för hållbar regional utveckling.
  - Delegationen har arrangerat konferensen "Biodrivmedel och bioenergi, med inriktning på marknad och produktion". Frågeställningen var "hur blir vi vinnare när oljan tar slut". I samband med konferensen bildades bolaget BioFuel Region/BFR, som är ett samarbete mellan Västernorrland och Västerbottens län kring produktion och användning av cellulosabaserade biodrivmedel.
  - Delegationen har tagit initiativ till rapporten "Marknader för miljöanpassade produkter – en överblick" och i övrigt deltagit i processer för att stimulera miljödriven affärsutveckling.
8. Medverka i en process för ökad samverkan mellan kommuner, privat näringsliv och den sociala ekonomins organisationer, i syfte att åstadkomma väl fungerande hållbara lokala arbets-

marknadsregioner och förutsättningar för hållbar lokal utveckling.

- Delegationen har på regional och lokal nivå arbetat med länsbygderåd och byagrupper i Inlandet för att lyfta fram den lokala nivåns betydelse för utvecklingen.
9. Utgöra en kunskapsresurs om norra Sveriges inland för Regeringskansliet, myndigheter samt berörda kommuner och andra organ.
- Delegationen har haft kontakt med Regeringskansliet och varit en diskussionspartner i frågor om regional utveckling och tillväxt. Delegationens arbetssätt och närhet till kommunledningarna har genererat kunskaper om de förutsättningar och drivkrafter som finns i norra Sveriges inland.
  - Delegationen har haft kontakt med ett flertal myndigheter och andra organ för att förmedla delegationens syn på utvecklingen av norra Sveriges inland.
  - Delegationen har samarbetat med berörda kommuner och därigenom dragit nytta av erfarenheterna från den lokala nivån.

4.3 Resultatet

Den process vi har inlett har kommit en bit på väg, men att förändra synsätt och attityder är ett arbete som måste ses på lång sikt. Det krävs dessutom både mod och kunskap hos politiker och tjänstemän för att ifrågasätta invanda rutiner och värderingar i frågor om kommunens ledarskap och inriktning. I kommunpolitiken kräver vardagsfrågorna dessutom mycket tid och engagemang.

Även erfarenheterna från den tidigare Söderhamnskommittén⁶, och Omställningsgruppen⁷ visar att det tar tid innan en långsiktig utvecklingsprocess ger effekt.⁸ Den arbetsmetod som Inlandsdelegationen har tillämpat i kommunerna är hittills ofullständigt utvärderad, men våra erfarenheter säger att den är nödvändig. Krissitua-

---

⁶ Statlig kommitté med uppdrag att bistå Söderhamns kommun i dess utvecklingsarbete, och också medverka till utlokalisering av statliga verksamheter till kommunen. (1996–1998)

⁷ Omställningsgruppen, en arbetsgrupp inom Näringsdepartementet med uppdrag att föreslå och genomföra åtgärder kopplat till strukturomvandlingen inom Försvarsmakten. (2000–2001)

⁸ ITPS har under hösten 2004 lagt fram ett förslag på hur en utvärdering kan ske av Inlandsdelegationens arbete.

tioner i kommunerna kan undvikas eller lindras om kommunledningen har en klar bild av näringslivet och arbetsmarknaden och en medveten strategi för att hantera de svårigheter som alltid dyker upp och för att utveckla de resurser som finns i varje kommun.

Samhällets strukturomvandling tar aldrig paus. Brandkårsutryckningar och tillfälliga insatser kan möjligen lösa problem på kort sikt, men det lokala och regionala utvecklingsarbetet kräver ett ledarskap som tar ansvar för processen på betydligt längre sikt.⁹

Ett antal kommuner har börjat analysera de egna förutsättningarna. I flera fall har omvärldsanalyserna resulterat i visioner och handlingsprogram. Flera kommunledningar har tidigare gjort omvärldsanalyser och tagit fram utvecklingsprogram, bland annat i samband med omställningsgruppens arbete. Delegationens uppfattning är att det är mycket viktigt med ett strategiskt underlag för att kunna föra meningsfulla och konstruktiva diskussioner med näringslivet och medborgarna.

En viktig konkret målsättning har varit att förbättra kommunernas näringslivsklimat.

Det finns många som på olika sätt värderar näringslivsklimatet i kommunerna. Delegationen har valt att använda den mätning som Svenskt Näringsliv gör en gång per år. Frågeställningarna är inte helt i linje med delegationens uppfattning om kriterierna för kommunernas näringslivsklimat. Vi anser ändå att rapporterna ger en indikation på näringslivsklimatet i Inlandets kommuner. Undersökningen är också delvis accepterad av de flesta kommuner.

Svenskt Näringslivs ranking pekar i en tydlig riktning. Många kommuner har inlett ett långsiktigt utvecklingsarbete, men andra har av olika skäl inte kommit igång. Den senaste mätningen presenterades i maj 2004.

Kommunledningarna i Inlandet har särskilt pekat på en aspekt som de uppfattar som värdefull. Det har haft stor betydelse att samarbeta med en utomstående projektledare med central placering i Regeringskansliet. Det innebär att projektledaren alltid har varit nåbar och kunnat delta i en dialog som kommunledningarna har bedömt som mycket värdefull.

---

⁹ "Utvecklings- och omställningsarbete i svenska kommuner". Rapport från Eurofutures AB, maj 2003.

4.4 Det fortsatta arbetet

Synen på det regionala utvecklingsarbetet förändras från tid till annan. Det gäller såväl dess inriktning som statens roll och inblandning i det regionala utvecklingsarbetet. Å ena sidan har staten fördelat stöd och bidrag till företag och projekt på lokal och regional nivå, å andra sidan har staten styrt det lokala och regionala utvecklingsarbetet genom att ange modeller för planer och program.

Inlandsdelegationens uppfattning är att det behövs en sammanhållen och tydlig politik när det gäller den regionala utvecklingen i norra Sveriges inland. Det är uppenbart att dagens regionala utvecklingspolitik inte ger önskvärda resultat. Nationella och regionala organ måste därför vara mer aktiva i arbetet med att stödja, stimulera och backa upp utvecklingsarbetet i kommunerna. De offentliga aktörernas insatser på alla nivåer ska vara inriktade på att främja verksamhet i befintliga och nya företag genom att underlätta innovationer, kapitalförsörjning, utbildning, arbetskraftsförsörjning, pendlingsmöjligheter, boende och andra grundförutsättningar för inlandskommunerna framtid.

5 Avslutning

Inlandskommunernas utsatta situation är ett övergripande nationellt ansvar. Det kan inte lösas av enstaka arbetsgrupper med kortvariga och regionalt avgränsade uppdrag, utan kräver både ett mer omfattande och långsiktigt arbete och en annan ansats i den regionala utvecklingspolitiken. Utvecklingen är inte ödesbunden, utan den går att påverka. För att en alternativ bild ska bli verklig, krävs en attitydförändring som bygger på en lokal och regional tilltro till de egna resurserna, en tydlig och målinriktad nationell utvecklingspolitik och utvecklade former av samverkan mellan företag, forskning och offentliga aktörer.

Många av de frågor som vi tar upp i denna slutrapport har beröring med arbetet i främst ansvarskommittén och landsbygdsutredningen. Inlandsdelegationen har i några fall hänvisat till dessa utredningar som ett sätt att få frågeställningar ytterligare belysta eller betraktade i ett större sammanhang.

Det kan vara frestande att placera större delen av Inlandsdelegationens bedömningar och förslag hos dessa eller andra utredningar. Det vore olyckligt. Vi har visserligen sagt att Inlandets unika tillgångar kommer att bli allt mer värdefulla över tiden. Samtidigt är det bråttom, väldigt bråttom. I en allt hårdare global konkurrens handlar det om att ge Inlandet och dess företag signaler som ökar viljan att satsa och att ta risker. Därför är det viktigt att ta fasta på just den uppmaningen: handla nu, det är bråttom! Inlandet har möjligheter.

Bilagor

Under arbetet har Inlandsdelegationen initierat underlag och rapporter som har legat till grund för vår verksamhet och för slutrapporten. Vi har vidare arrangerat egna konferenser och seminarier och varit medarrangör vid ytterligare ett antal träffar. Vi har också använt oss av referensgrupper i olika sammanhang och gjort egna enkäter. I detta kapitel redovisas större delen av underlagsmaterialet i form av rapporter, analyser och dokumentation från seminarier och konferenser. Materialet finns tillgängligt på Inlandsdelegationens hemsida (www.sou.gov.se/inland) under de kommande två åren och därefter i Regeringskansliets diarium. Endast direktiven trycks i anslutning till denna rapport.

Kommittédirektiv

Delegation med uppgift att medverka till att långsiktigt stärka den regionala utvecklingen i norra Sverige

---

**Dir.
2002:15**

Beslut vid regeringssammanträde den 31 januari 2002.

Sammanfattning av uppdraget

En delegation ska medverka till att, i dialog med centrala, regionala och lokala aktörer, långsiktigt stärka en hållbar regional utveckling inom de mest utsatta lokala arbetsmarknadsregionerna i norra Sveriges inland.

Bakgrund till uppdraget

Analyser visar att det finns ett par sammanhängande områden i Sverige, delvis av mycket olika karaktär, som har särskilda svårigheter att uppnå en positiv regional utveckling.

Ett av dessa områden är norra Sveriges inland, i detta sammanhang definierat som nationellt stödområde A enligt förordningen (1999:1382) om stödområden för vissa regionala företagsstöd. Området tillhör också EG:s strukturfonders högst prioriterade målområde 1.

Framför allt långa avstånd till större varumarknader, en låg befolkningstäthet och en ofördelaktig åldersstruktur begränsar möjligheterna att utnyttja områdets alla förutsättningar. Även klimatet innebär i vissa avseenden problem för en positiv regional utveckling.

Sverige har, i jämförelse med andra medlemsstater inom Europeiska unionen, små regionala skillnader när det gäller arbetslöshet och BNP per capita. Detta beror bl.a. på att de viktigaste basnäringarna i inlandet (skogen, gruvorna och vattenkraften) är ekonomiskt livskraftiga. Höga krav på produktivitet har dock

tillsammans med den tekniska utvecklingen, lett till ett minskat antal sysselsatta i dessa näringar.

Däremot har turistnäringen en positiv utveckling när det gäller sysselsättning. Turism och andra verksamheter inom service-sektorn har förutsättningar att expandera i dessa regioner. De regionala och lokala natur- och kulturresurserna ger goda förutsättningar för att utveckla en hållbar turistnäring.

Det finns också möjligheter att utveckla nya företag och ny sysselsättning i anslutning till de traditionella basnäringarna. Även verksamheter som baseras på ny avståndsberoende teknik inom telesektorn expanderar. Det finns således goda förutsättningar för en positiv ekonomisk utveckling och uthållig sysselsättning i norra Sveriges inland som främjar en hållbar regional utveckling.

Förutsättningarna för transporter av människor och gods varierar kraftigt mellan landets olika delar. Gemensamt är dock kravet om tillfredsställande transportförsörjning både för näringsliv och privatpersoner. Transportsystemet bidrar till att främja en positiv regional utveckling genom att dels utjämna skillnader i möjligheterna för olika delar av landet att utvecklas, dels motverka nackdelar av långa transportavstånd.

Eftersom den offentliga sektorn har en relativt stor omfattning i dessa områden är det särskilt viktigt att uppnå en bättre samverkan när det gäller de offentliga insatserna. Genom utökad regional samverkan, bättre samordning och ett mer långsiktigt synsätt på utvecklingsfrågorna bör den kunna bidra till att den negativa utvecklingen bryts.

Näringslivet, kommuner och landsting, myndigheter, länsstyrelser och lokala utvecklingsgrupper har också viktiga uppgifter, bl.a. inom ramen för det regionala partnerskapet, när det gäller att medverka till ett bättre utnyttjande av de regionala förutsättningarna för att uppnå en långsiktigt hållbar regional utveckling.

Riksdagen har ställt sig bakom de förslag till åtgärder som regeringen presenterat i propositionen En politik för tillväxt och livskraft i hela landet (prop. 2001/02:4, bet. 2001/02:NU4, rskr. 2001/02:118). Enligt propositionen ska regionalpolitiken omvandlas till en ny politik för hållbar regional utveckling. De viktigaste långsiktiga strategierna och instrumenten för den nya politiken är ökad sektorssamordning. Det handlar om att hitta helhetslösningar som påverkar inriktningen av den regionala utvecklingen mot en mer hållbar samhällsutveckling. Rent konkret innebär det att inom olika politikområden prioritera lösningar som

ger synergieffekter mellan de ekonomiska, sociala och ekologiska perspektiven.

Regeringen har i propositionen bl.a. bedömt att det finns behov av särskilda stimulansåtgärder i vissa delar av landet. En sådan åtgärd, som presenteras i propositionen, är tillsättandet av en särskild delegation – med tidsbegränsat mandat – som ska medverka till att, i dialog med centrala, regionala och lokala aktörer, långsiktigt stärka en hållbar utveckling inom de mest utsatta lokala arbetsmarknadsregionerna i norra Sveriges inland.

Inom Regeringskansliet (Näringsdepartementet) har en särskild arbetsgrupp, den s.k. Omställningsgruppen, haft till uppgift att stödja en positiv utveckling av arbetsmarknaden och en övergång till nya näringar i de kommuner som drabbats av särskilda omställningsproblem främst på grund av strukturomvandlingar inom Försvarsmakten. Erfarenheterna från Omställningsgruppens arbete med främst strategiska utvecklingsprogram bör tas tillvara av delegationen.

Ett omfattande arbete har sedan 1998 pågått i samtliga län med regionala tillväxtavtal. Ett viktigt syfte är att åstadkomma samverkan mellan myndigheter, näringsliv, kommuner och nationella organ kring gemensamma mål för hur hållbar tillväxt kan skapas i en region.

Mot bakgrund av bl.a. dessa erfarenheter bör även arbetsmetoder för samverkan mellan staten och kommuner med omstruktureringsproblem, främst på grund av näringslivets omvandling och en negativ befolkningsutveckling, vidareutvecklas. De ska syfta till att förbättra kommunernas möjligheter att mobilisera sina befintliga utvecklingsresurser för att kunna utnyttja sin långsiktiga utvecklingspotential.

I propositionen 2001/02:4 har regeringen redovisat sin uppfattning om strategier för regional utveckling. All regional utveckling måste utgå från ansvarstagande och inflytande på lokal och regional nivå. Lokala och regionala partnerskap har en avgörande roll för att i samverkan få till stånd en positiv regional utveckling genom att stärka de lokala och regionala förutsättningarna. Delegationen ska ansluta sitt arbete till existerande samarbetsformer och ansvarsförhållanden på lokal, regional och central nivå och med beaktande av den nya inriktningen av regionalpolitiken mot en hållbar utveckling.

Uppdraget

Delegationen ska

1. Med utnyttjande av nationell och internationell expertis medverka till att analysera och sprida kunskap om förutsättningarna för en långsiktigt hållbar utveckling i norra Sveriges inland.
2. Medverka till att dessa kunskaper utnyttjas för att skapa en helhetssyn om vilka strategiska insatser som behövs från den nationella, regionala respektive lokala nivån för att uppnå en ökad helhetssyn om hållbar regional utveckling.
3. Medverka till att öka förståelsen för behovet av förändringar och därigenom stärka innovationsklimatet för en hållbar regional utveckling.
4. Medverka till att bedöma eventuella behov av kompetensutvecklingsinsatser i allmänhet och distansutbildning i synnerhet.
5. Medverka till att processer och mötesplatser för strategiska utvecklingsidéer för en hållbar regional utveckling (nätverk) etableras och att strategier läggs fast.
6. Medverka till att initiera de förändringsprocesser som bedöms nödvändiga för att hållbara lokala arbetsmarknadsregioner på sikt ska utvecklas till att bli så attraktiva för människor och företag att deras potential och livskraft tas tillvara.
7. Medverka till att möjligheter till miljödriven näringslivsutveckling och tillväxt tillvaratas. Stimulera klusterbildning för hållbar regional utveckling.
8. Medverka i en process för ökad samverkan mellan kommuner, privat näringsliv och den sociala ekonomins organisationer, i syfte att åstadkomma väl fungerande hållbara lokala arbetsmarknadsregioner och förutsättningar för hållbar lokalutveckling.
9. Utgöra en kunskapsresurs om norra Sveriges inland för Regeringskansliet, myndigheter samt berörda kommuner och andra organ.

Delegationens arbete ska inriktas på att stärka utvecklingen i stödområde A. De lokala arbetsmarknadsregionerna är härvid de naturliga byggstenarna.

Följande kommuner omfattas således helt eller delvis av delegationens arbete: Arvidsjaur, Arjeplog, Boden, Gällivare, Haparanda, Jokkmokk, Kalix, Kiruna, Pajala, Piteå, Älvsbyn, Överkalix, Övertorneå, Bjurholm, Dorotea, Lycksele, Malå, Norsjö, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Vilhelmina, Vindeln, Åsele, Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokom, Ragunda, Strömsund, Åre, Östersund, Sollefteå, Sundsvall, Ånge, Örnsköldsvik, Ljusdal, Malung, Mora, Orsa, Vansbro och Älvdalen.

Att ta del av delegationens resurser är ett erbjudande till berörda kommuner och arbetsmetoden innebär i sig ingen ändrad arbetsfördelning mellan stat och kommun eller mellan olika statliga aktörer. Det är dock angeläget att delegationens arbete inriktas på att, inom den rådande arbetsfördelningen, lyfta fram den avgörande roll som spelas av ett ansvarstagande, aktivt och dynamiskt partnerskap med förankring i berörda lokala arbetsmarknadsregioner.

Delegationen ska i sitt arbete bidra till att vidareutveckla metoder för samverkan mellan staten och de berörda områdena. En viktig uppgift härvid rör frågan om att – inom ramen för nu gällande lagstiftning – tydliggöra statens respektive regioners och kommuners roller i den regionala utvecklingsprocessen. Delegationen bör även utveckla formerna för ökad tvärssektoriell samverkan och helhetssyn i syfte att stärka en hållbar regional utveckling.

I uppdraget ingår att medverka vid utformningen av strategiska utvecklingsprogram för hållbara lokala arbetsmarknadsregioner, att anordna utvecklingsseminarier samt i övrigt utgöra ett stöd och bollplank för lokala och regionala partnerskap. I uppdraget ingår även att identifiera hinder och möjligheter för en hållbar regional utveckling, samt i övrigt lägga fram de förslag som krävs för att delegationen ska kunna fullfölja sitt uppdrag.

Näringslivet har en nyckelroll för att skapa en långsiktigt hållbar tillväxt och ökad sysselsättning i inlandet. En viktig utgångspunkt är därför att analysera hur näringslivet kan utvecklas för att skapa ny sysselsättning samt hur nya små och medelstora företag kan etableras och växa.

Möjligheter till miljödriven tillväxt samt regionalt/lokalt anpassad produktion bör härvid tillvaratas. En inventering av regionens miljödrivna näringar och potentialen för att utveckla dessa kan ge ett värdefullt underlag till åtgärder för att främja regionens utveckling i hållbar riktning. Att underlätta och stimu-

lera tillkomst och utveckling av kluster för hållbar regional utveckling är ett sätt att stödja en sådan utveckling. I detta sammanhang bör även turismen uppmärksammas t.ex. de positiva kopplingar som finns mellan naturvård och naturturism å ena sidan och regional utveckling å andra sidan. Möjligheterna till ökad samordning av såväl offentlig som kommersiell service bör sökas i syfte att finna mer miljöanpassade och resurseffektiva lösningar.

Analyserna av näringslivets utveckling bör i ökad utsträckning präglas av att företag betraktas som delar av system-/innovationssystem och kluster. I proposition 2001/02:4 har tillkännagivits ett antal program med denna inriktning som regeringen avser att genomföra.

Särskilt viktiga faktorer att uppmärksamma i analyserna är hur modern informationsteknik kan användas för att minska geografiska lägesnackdelar och behovet av miljöskadliga transporter, betydelsen av och möjligheterna till förbättrad kapitalförsörjning samt behovet av att ytterligare stimulera samverkan mellan näringsliv, gymnasieskolor, högskolor och universitet. Delegationen ska även i detta arbete eftersträva en stark förankring i lokala och regionala partnerskap samt hos centrala aktörer.

Delegationens arbete ska utgöra ett underlag vid utarbetandet av de regionala tillväxtprogram som avses genomföras under perioden 2004–2007. Enligt propositionen 2001/02:4 ska de regionala tillväxtavtalen utgöra basen i det långsiktiga arbetet för en hållbar regional utveckling.

EG:s strukturfondsmedel utgör, tillsammans med den svenska medfinansieringen, en betydande del av de regionala utvecklingsmedel som finns i detta område. Delegationen kan, i samverkan med lokala och regionala partnerskap, bidra vid den översyn av strukturfondsinsatserna som ska ske vid halvtidsutvärderingen 2003.

Delegationen ska vidare medverka till att skapa kontakter och till nätverksuppbyggnad, på europeisk nivå, mellan berörda regioner i inlandet och motsvarande aktörer i andra medlemsstater, t.ex. inom den Europeiska unionen, med syfte att vidga den kunskapsbas och hitta goda exempel som kan utnyttjas vid utvecklingsarbete i inlandet. I detta sammanhang bör delegationen ta del av det arbete som utförs bl.a. inom Interreg-programmen för gränsöverskridande samarbete, t.ex. Interreg III C. Delegationen kan i detta arbete också ta tillvara slutsatserna från den glesbygds-/avfolkningskonferens som anordnades, tillsammans med EG-kommissionen, i

Lycksele under det svenska ordförandeskapet. För att analysera de långsiktiga utvecklingsförutsättningarna kan t.ex. övervägas att utnyttja det system med regionala analyser som finns inom OECD.

Delegationen ska, med prioritet, inventera och bedöma behov av insatser för att öka människors möjligheter att studera på distans på alla nivåer, bl.a. via det av riksdagen beslutade nätuniversitetet eller med stöd av det nyligen inrättade Nationellt centrum för flexibelt lärande, inom stödområde A. Under 2002 har regeringen avsatt medel för att utveckla infrastrukturen för vuxnas lärande. Kommunerna ges möjlighet att söka ett statsbidrag på sammanlagt 350 miljoner kronor. Regeringen avser att under 2003 stödja uppbyggnaden av lokala lärcentra genom ett särskilt utvecklingsbidrag på 20 miljoner kronor. Berörda kommuner ska särskilt uppmärksammas på dessa möjligheter.

Delegationen ska i sitt arbete särskilt uppmärksamma behovet av jämställdhet och mångfald på arbetsmarknaden samt att ungdomars och kvinnors behov och önskemål tas tillvara för att göra inlandet mer attraktivt. Härvid bör särskild vikt läggas vid att tillvarata lokala och regionala natur- och kulturförutsättningar för att skapa en god livsmiljö samt stärka regionernas attraktionskraft för boende och näringslivsutveckling.

Delegationen ska arbeta i nära samverkan med lokalt näringsliv, lokala utvecklingsgrupper, kommuner, regionala och kommunala samverkansorgan, arbetsförmedlingar, länsarbetsnämnder, högskola/universitet, länsstyrelser, Delegationen för utländska investeringar i Sverige (ISA), Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS), Glesbygdverket (GBV), Verket för innovationssystem (VINNOVA), Verket för näringslivsutveckling (NUTEK), Turistdelegationen, Riksantikvarieämbetet (RAÄ), Statens kulturråd (KUR), Naturvårdsverket, Sametinget, Fjälldelegationen samt Regeringskansliet.

Delegationen ska även samråda med Delegationen för regional samverkan om högre utbildning (SFS 2002:8) och Rekryteringsdelegationen (SFS 2001:935).

Till delegationen kan referensgrupper knytas med exempelvis företrädare för näringslivet, forskare, organisationer, statliga myndigheter och de berörda kommunerna.

Delegationen ska, inom befintliga budgetramar, förfoga över medel för begränsade utrednings- och konsultinsatser, medan genomförandet av eventuella åtgärdsförslag som kräver statlig

finansiering, ska ske inom befintliga organ och ramar för de utgiftsområden som respektive departement svarar för.

Delegationen ska göra en miljöbedömning av sina förslag och åtgärder enligt regeringsbeslut den 23 maj 2001 Miljöpolicy, mål och handlingsprogram för miljöledning i Regeringskansliets beslutsprocesser m.m.

Regeringen avser att låta Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) analysera delegationens arbete utifrån dess övergripande syften. Vidare ska resultaten och effekterna av delegationens arbete identifieras och bedömas.

Redovisning av uppdraget

Delegationens uppdrag ska redovisas löpande och vara avslutat senast den 31 december 2004.

(Näringsdepartementet)

Exempel på gränsöverskridande samarbete

I slutrapporten ges en rad exempel på förutsättningar som måste infrias för att den alternativa bild som beskrivs i det första kapitlet ska bli verklighet. Som en röd tråd genom framställningen går krav på olika former av gränsöverskridande samarbete. Inlandsdelegationen har sammanställt några exempel:

Kommunal samverkan i östra Norrbotten

Samarbete mellan Haparanda, Kalix, Övertorneå och Övertorneå. De analyserar förutsättningarna för att samverka inom bland annat krishantering, löneadministration, tillståndsgivning och tillsyn i alkoholfrågor, miljö- och hälsofrågor, konsumentfrågor, individ- och familjeomsorg, samordnad gymnasieskola, gemensamt kommunalförbund för IT-verksamheten, specialistorganisation inom utbildning.

www.overtornea.se/attraktionskraft

Effektivisering av den kommunala förvaltningen i Umeåregionen

Samarbete mellan Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Umeå, Vindeln och Vännäs kommun inom ramen för Umeåregionen. Avsiktsförklaringen säger bland annat att all positiv utveckling i någon av Umeåregionens kommuner är till fördel för hela Umeåregionen, att etableringar inom regionen ska ske utan stridigheter och att en gemensam strategi för utveckling och genomförande av gemensamma projekt också ska finnas.

Det som började som en samverkan kring kärnverksamheter som exempelvis skolan, har nu utvecklats till att bli ett nätverk med strategiska frågor i fokus. I dag arbetar Umeåregionens förvaltningschefer tillsammans i arbetsgrupper med olika ämnesfrågor.

Exempelvis arbetar kommunernas personalchefer tillsammans i en arbetsgrupp och skolchefer i en annan.

www.umearegionen.se

Region Siljan

Siljanskommunerna bildade den 1 januari 2003 kommunalförbundet Region Siljan, som ska verka för tillväxt och utveckling inom Siljansregionen. Medlemmar är kommunerna Leksand, Rättvik, Mora, Orsa och Älvdalen.

Verksamhetsbeskrivning

- Förbundet ska verka för tillväxt i Siljansregionen
- Förbundet ska vara en aktiv arena för strategiska frågor och gemensam intressebevakning.
- Förbundet ska driva utvecklingsprojekt och bidra till samverkanslösningar inom olika områden.
- Förbundet ska tillgodose regionens behov av utbildning och förmedla högskoleutbildning, särskilt distansutbildning, samt ansvara för vägledning i utbildningsfrågor inom regionen.

www.regionsiljan.se

Swedish winter test region

Den ekonomiska föreningen bildades 2003 av Arjeplog, Arvidsjaur, Jokkmokk, Kiruna, Malå, Sorsele och Älvsbyns kommuner. Medlemskommunerna ska arbeta för att ge testbranchen i regionen de bästa förutsättningarna för tillväxt. Arctic Rail testcenter (spårbunden test) är en del av regionens verksamheter.

www.swtr.se

Lapplands Kommunalförbund

En sammanslutning med kommunerna Kiruna, Gällivare, Jokkmokk och Pajala med syfte att verka för att högskoleutbildningar förläggs till dessa kommuner. Lapplands kommunalförbund har ett samarbete med främst Luleå Tekniska Universitet och Umeå Universitet som förlägger högskoleutbildningar, både program och fristående kurser, till studiecenter i dessa kommuner.

www.lapplandskommunalforbund.se

Akademi Norr/Partnerskap Inland

Gränsöverskridande samverkan inom högre utbildning. Bakgrunden till Partnerskap Inland är behovet av samverkan för att lokalt kunna skapa målinriktade universitets- och högskoleutbildningar.

Grundidén är att 13 kommuner från fyra län bildar ett gemensamt kommunalförbund, Partnerskap Inland (PI), som driver verksamheten i ett Mål 1-finansierat projekt, Akademi Norr. Tillsammans ska regionen leva upp till kravet på god beställarkompetens och mottagarkapacitet – den lokala kompetensutvecklingsmodellens mest centrala begrepp.

De ingående medlemmarna i PI är Arjeplog, Arvidsjaur, Dorotea, Kramfors, Lycksele, Malå, Sollefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Vilhelmina, Vindeln och Åsele.

www.akademinorr.se

Midscand, samverkan i Jämtlands län.

Jämtlands läns alla kommuner driver tillsammans projektet Midscand Business Network. Syftet med samarbetet är att finna företag som vill etablera sig i länet eller investera i redan befintliga företag och därmed öka antalet företag med tillväxtkraft och skapa flera arbetstillfällen.

Projektets ägs av ALMI Företagspartner Jämtland AB och finansieras av Länsarbetsnämnden, kommunerna och EG´s regionala fond. Midscand samarbetar med ett antal konsulter och organisationer som synar marknaden för att finna lämpliga perspekt, både inom och utom landet. Som exempel kan nämnas ISA, Invest in Sweden Agency, som arbetar för utländska etableringar, tre konsulter på Norgemarknaden och ett unikt samarbete med Länsarbetsnämnden i Stockholm.

www.midscand.com

Skellefteå snickericentral

SSC består idag av elva producenter, var och en specialist på just sitt produktområde. Tillsammans har de en kombination av erfarenhet, spetskompetens, kapacitet och konkurrenskraft som ger dem unika möjligheter att förverkliga vitt skilda och mycket specifika önskemål, från mindre produktanpassningar till special-

projekt, från spännande ROT-projekt till banbrytande nyproduktioner.

www.sscskelleftea.se

Industri 45

Samverkansprojekt mellan industriföretag i Norrlands inland (längs väg 45). Projektets mål är bland annat att skapa affärer, vidga marknaden, höja kompetensen, byta produktionsresurser och utveckla IT-kunskaper.

www.industri45.net

BioFuel Region (BFR)

Syftet är att skapa en ny tillväxtsektor och att utveckla Väster-norrland och Västerbotten till en internationellt ledande kunskaps- och industriellt sammanhållen region för produktion och storskalig användning av biodrivmedel. Processen med att formellt bilda BFR initierades av Fram Tidsbränslen, BioAlcohol fuel foundation (BAFF), Vägverket och länsstyrelsen i Västernorrlands län.

www.biofuelregion.se

Inlandskommunernas Ekonomiska Förening, IEF

Ett politiskt nätverk med kommuner som medlemmar från Kristinehamn i söder till Kiruna i norr. Samarbetet har sitt ursprung i engagemanget för att rädda Inlandsbanan. Redan i början av 1970-talet bildades Inlandsbanekommittén och i början av 1980-talet drogs ”Turistprojekt Inlandsbanan” igång. ”Turistprojekt Inlandsvägen” startade parallellt år 1988.

När riksdagen år 1992 beslutade om en särskild satsning på banan bildade föreningen Inlandsbanan AB (IBAB). Kommunerna övertog senare Inlandsbanan AB.

IEF:s arbete har därefter i huvudsak varit inriktat på att marknadsföra den småskaliga turismen med Inlandsbanan och Inlandsvägen som sammanhållande band.

IEF har engagerat sig i att förbättra infrastrukturen även genom att ge Inlandsvägen ökad status och standard och att få riksväg 45 klassad som europaväg.

www.ief.se

IGIS, Innovativa geografiska informationssystem

IGIS är ett Vinnova-stött samarbetsprojekt mellan Lycksele kommun, universitet och högskolor samt näringslivet, främst Cartesia, som är ett av Sveriges största företag i branschen. Syftet är att stärka FoU och att kommersialisera tjänster och produkter inom GIS-området. Projektet bedöms ha stor kommersiell potential och är ett exempel på samarbete mellan företag, kommuner och universitet.

Eldrimner

Samarbete mellan småskaliga livsmedelsproducenter i Jämtland. Det är ett centrum för rådgivning, utvecklingsarbete och utbildning. De har också skapat nätverk och utbyten mellan företagare i Europa inom småskalig livsmedelsförädling.

www.eldrimner.com

Z-Group

Z-Group är ett exempel på samarbete mellan legotillverkande och producerande företag inom tillverkningsindustrin i Jämtlands län. Det syftar till att stärka medlemsföretagen genom att de utvecklas tillsammans med krävande köpföretag internationellt, nationellt och lokalt. Samarbetet ska underlätta systemleveranser. Inom gruppen finns företag inom verkstads-, plast-, elektronik-, mekanik-, aluminiumgjutnings- och kablageindustrin.

www.z-group.se

Rapporter och analyser, remissvar samt övriga källor

Rapporter och analyser

Huvuddelen av nedanstående rapporter och analyser finns tillgängliga på Inlandsdelegationens hemsida, www.sou.gov.se/inland, eller i Näringsdepartementet.

Motbild till LU 2003/04, ett alternativt scenario för Inlandet, Inregia, november 2004.

Förstudie om utökad testverksamhet, samarbete med Swedish Winter Test Region, hösten 2004.

Näringslivs- och tillväxtstudier för kommuner i Inlandet. Rapporterna omfattar följande kommuner: Arjeplog, Arvidsjaur, Sorsele, Storuman, Vilhelmina, Dorotea, Malå, Lycksele, Åsele, Strömsund, Krokom, Östersund, Berg, Härjedalen, Ljusdal och Sollefteå. Inregia.

Genomgång av befintliga analyser. Sammanfattande regionstudie, Inregia på uppdrag av Akademi Norr, maj 2004.

Lärarutbildning på distans – betydelse för individen och den lokala arbetsmarknaden. Glesbygdsverket i samråd med Inlandsdelegationen och Tillväxtdelegationen, november 2004.

Att förbättra och öka effektiviteten i glesa innovationssystem, en idé-PM, Koinor, 2004.

Mot minskad social snedrekrytering? Lärcentrastudier och deras betydelse för arbete, försörjning och personlig utveckling. Glesbygdsverket i samråd med Inlandsdelegationen och Tillväxtdelegationen, november 2004.

Marknaden för miljöanpassade produkter – en överblick. Inregia, april 2004.

Företagens syn på tillväxt, studie baserad på Småföretagsbarometern, Inlandsdelegationen, våren 2004.

”Tillväxtområden och hinder för tillväxt jämfört med RTP”, Inlandsdelegationens enkätundersökning hösten 2003 januari 2004

Hur utveckla förutsättningarna för ett ut hålligt och konkurrensneutralt företagande i Inlandet, Inlandsdelegationen, hösten 2004

Vintersportorten – året runt. En förstudie om säsongvariationer i turistnäringen, ETOUR, 2004.

Back to the roots, förstudie om besöksnäringen i Gävleborg, Dalarna, Värmland och Jämtland med grundidéen att utveckla upplevelseresor för främst svenskamerikaner, Migranternas hus, Alfta, november 2004.

På tvärsen. Idéstudie för del av stråket Mo i Rana – St Petersburg. Strategiska åtgärder för stråkdelen Storuman-Lycksele-Vindeln/Vännäs-Umeå, Infraplan, oktober 2004.

Wängen – nationellt nav för hästturism. Rapport med förslag till en nationell strategi för hästturism i Sverige, 2004.

Inlands- och tillväxtregionens möjligheter med informationsteknologi, CogAmp, 2004.

Lärcentrum och flexibelt lärande för vuxna – tillväxtfaktorer som kräver nytänkande, Inlandsdelegationen och Tillväxtdelegationen, februari 2004.

Inlandsdelegationens delrapport, oktober 2003.

Kommunikationer och regional utveckling. Regional funktions- och effektanalys med betoning på näringslivsförutsättningar i norra Sveriges inland, Infraplan, september 2003.

Omvärldsanalys Norra Sveriges Inland, Inno, december 2002.

Handel och turism – studie över shoppingturism i Jämtlands län.

Omvärlds- och marknadsanalys Hoting-Tåsjödalen.

Samverkan kring turismen i Ljusdal, Härjedalen, Skogens rike och Nordic Snowmobile Center.

Webbplattform för säsonganställda i Åre, Härjedalen och Bergs kommuner.

Konferenser och studiebesök

Stärk Inlandets möjligheter och styrkor. Inlandsdelegationens slutkonferens, Stockholm, 8 december 2004.

Summering och erfarenheter. Möte med företrädare för inlandskommunerna, Stockholm, 7 december 2004.

Lapplands kommunalförbund, utvärdering samt seminarium, Kiruna, 2 december 2004.

Hur får vi till en bättre statistik, rundabordssamtal om turiststatistik i samarrangemang med Region Dalarna, 1 december 2004.

Krafttag östra Norrbotten, halvtidsseminarium, Korpilombolo, hösten 2004.

Studieresa till Milano, Inlandsdelegationen och företrädare för inlandskommunerna, 8–11 november 2004.

Inland 45, industriseminarium i Vilhelmina, november 2004.

Skogsnäringen som tillväxtfaktor, samprojekt med Skogsvårdsstyrelsen, Vansbro, 28 oktober 2004.

Dialogseminarium kring tillväxt och näringslivsstudie samt regionstudie, Lycksele, 29 september 2004.

Lapplandskonferensen, Kiruna, 24–25 september 2004.

Lokal matkultur – ett nytt levebröd, samarrangemang med Sollefteå kommun och länsstyrelsen i Västernorrland, Granginge, 23 september 2004.

Studieresa till Murmansk, Inlandsdelegationen, kommunerna och företagare i Västerbotten och Norrbotten, 21–23 september 2004.

Samtal om integration på arbetsmarknaden. Inlandsdelegationen och Integrationsverket arrangerar fyra samtal i Åre, Mora, Lycksele och Kiruna, september 2004.

Informationsteknologi och regional utveckling. Rundabordskonferens med Inlandsdelegationen, Tillväxtdelegationen och 24-timmarsdelegationen, 3 september 2004.

Transportbidragets framtida utformning och betydelse. Inlandsdelegationens och Nuteks rådslag i Luleå, Umeå, Härnösand och Östersund, november 2004.

Vittangis framtid, symposium, Vittangi, 8–9 juni 2004.

Gruvkonferens om gruvnäringens tillväxtkraft. Samarrangemang med Svemin och Geogrange, Arlanda, 11 maj 2004

Mat – värdskap = lönsamt, samarrangemang med Inlandsbanan AB och Inlandskommunernas ekonomiska förening om lokala produkter, Åsarne, Mora, Storuman och Jokkmokk, maj 2004.

Ung i Norrland, konferenser i Östersund och Arvidsjaur, april 2004.

Nya material, produkter och marknader, Inlandsdelegationen och Träutvecklingscentrum (TUC) i samarbete med Träinnova och Ywood, Bräcke, mars 2004.

Hela Sverige ska leva, Länsbygderådets uppföljningsträff, Lycksele, februari 2004.

Studieresa till Kiruna, februari 2004.

Regional formering för tillväxt, seminarium i Gällivare, 11–12 februari 2004.

De tre årstidernas turism, rundabordssamtal i samarrangemang med Tillväxtdelegationen med fokus på utländska besökare, Stockholm, 23 januari 2004.

Tillverkningsindustrins utmaning, rundabordssamtal, Stockholm, 20 januari 2004.

Norrlandsförbundets riksträff, Stockholm, 20 januari 2004.

Landsbygd i förändring, seminarieriserie tillsammans med Landsbygdsrådet, Gällivare, 19 november 2003 och 9 december 2004.

De lokala utvecklingsgruppernas betydelse för tillväxten, Lycksele, 12–13 november 2003.

Biodrivmedel och bioenergi med inriktning på marknad och produktion. Hur blir vi vinnare när oljan tar slut? Inlandsdelegationen och en rad medarrangörer, Lycksele, 23–24 oktober 2003.

Kapital över gränsen – att attrahera norska investeringar och öka export till Norge, konferens tillsammans med Exportrådet, Invest in Sweden Agency och svenska ambassaden i Norge, Voksenåsen, 13–14 oktober 2003.

Möte med Företagarna och LO-distrikten i norra Sveriges inland, 8–9 oktober 2003.

Industri 45, medverkan vid seminarium, Arvidsjaur, 2-3 oktober 2003.

Det lokala arbetet – att lyckas med tillväxtföretag, Åre, 23–24 september 2003

Ökad förädling och större marknadsgenomslag för trä i byggsektorn, rundabordssamtal, Stockholm, 8 september 2003.

Tillväxt i Inlandet – hur avgörande är infrastruktur och väl fungerande transporter? Arlanda, 25 augusti 2003.

Studieresa till Norge, 25-30 augusti 2003.

Inlandsting, Inlandskommunernas ekonomiska förening, Sveg, 3 juni 2003.

Miljödriven näringslivsutveckling och miljöteknikexport, 5 maj 2003.

Lärcentrum – nyckel till kompetens och tillväxt, Borlänge och Arvidsjaur, april 2003.

De små och medelstora företagens kapitalförsörjning, Lycksele, januari 2003.

Samtal om regionanalyserna, Inlandsdelegationen och Inno, Lycksele, 21-22 januari 2003.

Om utveckling och tillväxt, introduktionskonferens, Östersund, 12-13 november 2002.

Industri 45, medverkan vid seminarium, Vilhelmina, 25-26 september 2002.

Remissvar

Innovativa Processer (SOU 2003:90).

*Validering m.m. – fortsatt utveckling av vuxnas lärande, Ds 2003:23.
Företagsutveckling på regional nivå (SOU 2002:101).*

Övriga källor

En god servicenivå i alla delar av landet, Glesbygdsverket, maj 2004.

En politik för tillväxt och livskraft i hela landet, proposition 2001/02:4.

En politik för en långsiktigt konkurrenskraftig svensk turistnäring, proposition 2004/05:56.

En studie i Norrlandslänens betydelse för Sveriges ekonomi, Norrlandsförbundet, 2003.

Ex Ante-bedömning av de regionalpolitiska tillväxtprogrammen, ITPS, 2004-12-21.

- Förordningen om regionalt utvecklingsarbete*, 2003:595.
- Glesbygdsverkets årsbok 2003*.
- Integrationspolitiska maktutredningen*, SOU 2003:41.
- Järnvägsinvesteringars inverkan på landets ekonomi och statens finanser med särskild tonvikt på norra Sveriges inland*, Norrtåg, april 2003.
- Kraftsamling för Norrlands inland – en skiss till en ny integrerad regionalpolitisk organisation*, Norrlandsfonden 2001.
- Kultur för regional tillväxt*, Kulturdepartementet.
- Landsbygdsforum och landsbygdens advokat*, Glesbygdsverket, december 2003.
- På spåret, en studie om pendling och regionförstoring*, Arena för tillväxt/Svenska kommunförbundet, maj 2003.
- Regeringens budgetproposition 2004/05*.
- Sami Tourism in Northern Sweden – Supply, Demand and Interaction*, Robert Pettersson, 2004.
- Statens institut för Kommunikationsanalys/SIKA*, årsbok 2003.
- Swentec AB – för en nationell kraftsamling på svensk miljöteknik*, SOU 2004:84.
- Transportpolitik för en hållbar utveckling*, Näringsdepartementet, oktober 2003.
- Transportbidraget*, en analys av motiv, effekter och alternativ, Nutek, R 2004:15.
- Utvecklingskraft för hållbar tillväxt*, delbetänkande från Ansvarskommittén, SOU 2003:123.
- Utecklings- och omställningsarbete i svenska kommuner*, rapport från Eurofutures AB, maj 2003.

Statens offentliga utredningar 2004

Kronologisk förteckning

1. Ett nationellt program om person-säkerhet. Ju.
2. Vem tjänar på att arbeta? Bilaga 14 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
3. Tvång och förändring. Rättssäkerhet, vårdens innehåll och eftervård. + Bilagor. S.
4. Förnybara fordonsbränslen. Nationellt mål för 2005 och hur tillgängligheten av dessa bränslen kan ökas. M.
5. Från klassificering till urval. En översyn av Totalförsvarets pliktverk. Fö.
6. Översyn av personuppgiftslagen. Ju.
7. Ledningsrätt. Ju.
8. Folkbildning och lärande med ITK-stöd – en antologi om flexibelt lärande i folkhögskolor och studieförbund. U.
9. Bokpriskommissionens fjärde delrapport. Det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter IV. Ku.
10. Rätten till skadestånd enligt konkurrenslagen. N.
11. Sveriges ekonomi – utsikter till 2020. Bilaga 1–2 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
12. Patientskadlagen och läkemedelsförsäkringen – en översyn. S.
13. Samhällets insatser mot hiv/STI – att möta förändring. S.
14. Det ofullständiga pusslet. Behovet av att utveckla den ekonomiska styrningen och samordningen när det gäller länsstyrelserna. Fi.
15. Tolkförmedling. Kvalitet registrering tillsyn. Ju.
16. Digital Radio. Ku.
17. Turistfrämjande för ökad tillväxt. N.
18. Brottsförebyggande kunskapsutveckling. Ju.
19. Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
20. Genetik, integritet och etik. S.
21. Egenförsörjning eller bidragsförsörjning? Invandrarna, arbetsmarknaden och välfärdsstaten. Ju.
22. Allmänhetens insyn i partiets och valkandidatens intäkter. Ju.
23. Från verksförordning till myndighetsförordning. Fi.
24. Utlandstjänstens villkor. Arbetsvillkor, ersättningssystem och skatteregler för statligt anställda under utlandsstationering. UD.
25. Informera om samhällets säkerhet. Fö.
26. Arbetstid vid vägtransporter – förslag till ny lag. N.
27. En Ny Doktorsutbildning – kraftsamling för excellens och tillväxt. U.
28. Hyressättning av vissa ändamålsbyggnader. Fi.
29. Tre vägar till den öppna högskolan. U.
30. Folkbildning i brytningstid – en utvärdering av studieförbund och folkhögskolor. U.
31. Flyktingskap och könsrelaterad förföljelse. UD.
32. Informationssäkerhet i Sverige och internationellt – en översikt. Fö.
33. Kunskap för integration. Om makt i skola och utbildning i mångfaldens Sverige. Ju.
34. Regional utveckling – utsikter till 2020. Bilaga 3 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
35. Utan timplan – med målen i sikte. U.
36. Reformerade egendomsskatter. Fi.

37. Miljöbalkens sanktionssystem och hänsynsregler. M.
38. Alternativ för miljöbalkens prövningsorganisation. M.
39. Nytt regelverk för marksänd digital-TV. Ku.
40. Kortare instanskedja och ökad samordning. Alternativ för plan- och bygglagens prövningsorganisation. M.
41. Totalförsvarets forskningsinstitut. En översyn. Fö.
42. Lärare, forskare och läkare – tre kompetenser i en befattning. U.
43. Den könsuppdelade arbetsmarknaden. N.
44. Kan vi räkna med de äldre? Bilaga 5 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
45. Nationaldagen – ny helgdag. Ju.
46. Svensk kod för bolagsstyrning. Förslag från Kodgruppen. Ju.
47. Näringslivet och förtroendet. + Bilagedel. Ju.
48. Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag. Ju.
49. Engagemang, mångfald och integration. Om möjligheter och hinder för politisk jämlikhet. Ju.
50. Skolans ansvar för kränkningar av elever. U.
51. Vem får vara med? En belysning av folkbildningens relation till icke deltagarna. U.
52. Samhällets behov av betaltjänster. N.
53. Bevara ljud och rörlig bild. Insamling, migrering – prioritering. U.
54. Handikappolitisk samordning – organisation för strategi och genomförande. S.
55. Ett utvidgat skydd mot könsdiskriminering. Ju.
56. E-tjänster för alla. Fi.
57. Tillsyn för säkra varor och öppna marknader. UD.
58. Försvarshögskolan. En översyn. Fö.
59. Kvinnors organisering. Ju.
60. Samspel och integration. Nationell organisation för deltagande i EU:s forsknings- och utvecklingsarbete. U.
61. En översyn av Brottsoffermyndigheten. Ju.
62. Handla för bättre klimat – handel med utsläppsrätter 2005–2007, m.m. N.
63. Skatt på väg. Fi.
64. Allmänna vattentjänster. M.
65. En statsförvaltning i utveckling och förnyelse. Fi.
66. Egendomsskatter. Reform av arvs- och gåvoskatter. Fi.
67. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2004. M.
68. Sammanhållen hemvård. S.
69. Marknadsmisbruk. Fi.
70. Tid och pengar – dela lika? Bilaga 13 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
71. Sexuell exploatering av barn i Sverige. S.
72. Utsädeskontroll i förändring. Jo.
73. Migration och integration – om framtidens arbetsmarknad. Bilaga 4 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
74. Utlänningslagstiftningen i ett domstolsperspektiv. UD.
75. Insyn och sekretess – i statliga företag – i internationellt samarbete. Ju.
76. Godstransporter – noder och länkar i samspel. N.
77. Snö, mörker och kyla. Fö.
78. Byggnadsdeklarationer. Inomhusmiljö och energianvändning. M.
79. Allt ljus på storstadspolitikens lokala utvecklingsavtal? Förslag till nationellt utvärderingsprogram. Ju.
80. Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen. Ju.
81. Ett steg mot ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande. Ju.
82. Sluta strunta i EU – EU 2004-kommitténs förslag till permanent bidragsgivning och utåtriktad verksamhet. SB.
83. Hjälpmedel. + Lättläst, DAISY och sammanfattning på teckenspråk. S.
84. SWENTEC AB – för en nationell kraftsamling på svensk miljöteknik. N.
85. Genomförande av direktivet om information och samråd. N.
86. Var går gränsen? S.

87. Ny reglering för transporter av farligt gods. Fö.
88. Tobakskontroll i internationellt perspektiv. S.
89. Verksamheten vid IMEGO AB. U.
90. Bokpriskommissionens femte delrapport. Det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter V. Ku.
91. Reformerad hyressättning. Ju.
92. En samlad järnvägslagstiftning. + Bilagedel. N.
93. Lönegarantiförsäkring – en partsfråga. Fi.
94. K-märkt.
Förslag till förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. K.
95. PROSPEKT. Nya regler om prospekt m.m. Fi.
96. Remissvaren på 2003/04 års Långtidsutredning. Fi.
97. Att lyfta matematiken – intresse, lärande, kompetens. U.
98. För oss tillsammans. Om utbildning och utvecklingsstörning. U.
99. Kärnavfall – demokrati och vetenskap. M.
100. Tillsyn. Förslag om en tydligare och effektivare offentlig tillsyn. Fi.
101. Genomförande av tjänstepensionsdirektivet. Fi.
102. Ekonomisk brottslighet inom taxinäringsen. N.
103. LSS – Särskilt personligt stöd. + Lättläst sammanfattning, DAISY och sammanfattning på teckenspråk. S.
104. Att lära för hållbar utveckling. U.
105. Utdelning av överskott i inkomstpensionssystemet. S.
106. Folkbokföringsuppgifter hos arkivmyndigheterna. Integritet – Effektivitet – Tillgänglighet. Ku.
107. Att granska och pröva ansvar i kommuner och landsting. + Bilaga. Fi.
108. Personskyddet för den centrala statsledningen. Ju.
109. Energideklarering av byggnader. För effektivare energianvändning. N.
110. Gränskontrolllag – effektivare gränskontroll. Ju.
111. Ny vallag. Ju.
112. Frågor om Förmyndare och ställföreträdare för vuxna. Band I–III. Ju.
113. Utveckling av god företagshälsovård – ny lagstiftning och andra åtgärder. N.
114. Vissa tryck- och yttrandefrihetsrättsliga frågor. Internationellt rättsligt bistånd, brottskatalogen, målhandläggningsfrågor m.m. Ju.
115. Den könade förskolan – om betydelsen av jämställdhet och genus i skolans pedagogiska arbete. U.
116. Skolans ledningsstruktur. Om styrning och ledning i skolan. U.
117. Nytt nationellt kunskapscentrum. Ombildning av RKC. N.
118. Beviljats men inte fått. + Lättläst sammanfattning, Daisy och kassett. S.
119. Hållbara laster. Konsumtion för en ljusare framtid. Jo.
120. KÄRNAVFALL
Tillbakablick och framtidsperspektiv i KASAM:s verksamhet.
Rapport från ett seminarium tillägnat Camilla Odhnoff.
Stockholm 22 oktober 2002. M.
121. Slag i luften.
En utredning om myndigheter, mansvåld, och makt. N.
122. Ingridanden mot unga lagöverträdare. Ju.
123. Ett nationellt register över yrkesutövare av alternativ- eller komplementärmedicin. S.
124. Utredning rörande organisation av ett Östersjöcentrum. UD.
125. Betalningsansvaret för kärnavfallet. + Underlagsrapporter. M.
126. Vänd på kuttingen! Tillväxt- och utveckling i ett nytt perspektiv. N.
127. Försäkringskassan. S.
128. En lag om Sveriges indelning i län och landsting. Fi.
129. El- och naturgasmarknaderna. Energimarknader i utveckling. + Bilagedel med rapporter. N.
130. Svensk kod för bolagsstyrning. Ju.

131. Konkurrensbrott.
En lagstiftningsmodell. N.
132. Tidsbegränsat uppehållstillstånd vid
oklar identitet och resväg. UD.
133. Introduktion av förnybara fordons-
bränslen. M.
134. Krishantering och civilt försvar i
kommuner och landsting. Fö.
135. Inlandet har möjligheter. N.

Statens offentliga utredningar 2004

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Sluta strunta i EU

- EU 2004-kommitténs förslag till permanent bidragsgivning och utåtriktad verksamhet. [82]

Justitiedepartementet

Ett nationellt program om personsäkerhet. [1]

Översyn av personuppgiftslagen. [6]

Ledningsrätt. [7]

Tolkförmedling. Kvalitet registrering tillsyn. [15]

Brottsförebyggande kunskapsutveckling. [18]

Egenförsörjning eller bidragsförsörjning? Invandrarna, arbetsmarknaden och välfärdsstaten. [21]

Allmänhetens insyn i partiets och valkandidatens intäkter. [22]

Kunskap för integration. Om makt i skola och utbildning i mångfaldens Sverige. [33]

Nationaldagen – ny helgdag. [45]

Svensk kod för bolagsstyrning. Förslag från Kodgruppen. [46]

Näringslivet och förtroendet. + Bilagedel. [47]

Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media, och vardag. [48]

Engagemang, mångfald och integration. Om möjligheter och hinder för politisk jämlikhet. [49]

Ett utvidgat skydd mot könsdiskriminering. [55]

Kvinnors organisering. [59]

En översyn av Brottsoffermyndigheten. [61]

Insyn och sekretess

- i statliga företag
- i internationellt samarbete. [75]

Allt ljus på storstadspolitikens lokala utvecklingsavtal?

Förslag till nationellt utvärderingsprogram. [79]

Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen. [80]

Ett steg mot ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande. [81]

Reformerad hyressättning. [91]

Personskyddet för den centrala statsledningen. [108]

Gränskontrollag
– effektivare gränskontroll. [110]

Ny vallag. [111]

Frågor om Förmyndare och ställföreträdare för vuxna. Band I–III. [112]

Vissa tryck- och yttrandefrihetsrättsliga frågor. Internationellt rättsligt bistånd, brottskatalogen, målhandläggningsfrågor m.m. [114]

Ingripanden mot unga lagöverträdare. [122]

Svensk kod för bolagsstyrning. [130]

Utrikesdepartementet

Utlandstjänstens villkor. Arbetsvillkor, ersättningssystem och skatteregler för statligt anställda under utlandsstationering. [24]

Flyktingskap och könsrelaterad förföljelse. [31]

Tillsyn för säkra varor och öppna marknader. [57]

Utlänningslagstiftningen i ett domstolsperspektiv. [74]
Utredning rörande organisation av ett Östersjöcentrum. [124]
Tidsbegränsat uppehållstillstånd vid oklar identitet och resväg. [132]

Finansdepartementet

Från klassificering till urval. En översyn av Totalförsvarets pliktverk. [5]
Informera om samhällets säkerhet. [25]
Informationssäkerhet i Sverige och internationellt – en översikt. [32]
Totalförsvarets forskningsinstitut. En översyn. [41]
Försvarshögskolan. En översyn. [58]
Snö, mörker och kyla. [77]
Ny reglering för transporter av farligt gods. [87]
Krishantering och civilt försvar i kommuner och landsting. [134]

Socialdepartementet

Tvång och förändring. Rättssäkerhet, vårdens innehåll och eftervård. + Bilagor. [3]
Patientskadelagen och läkemedelsförsäkringen – en översyn. [12]
Samhällets insatser mot hiv/STI – att möta förändring. [13]
Genetik, integritet och etik. [20]
Handikappolitisk samordning – organisation för strategi och genomförande. [54]
Sammanhållen hemvård. [68]
Sexuell exploatering av barn i Sverige. [71]
Hjälpmedel. + Lättläst, DAISY och sammanfattning på teckenspråk. [83]
Var går gränsen? [86]
Tobakskontroll i internationellt perspektiv. [88]
LSS – Särskilt personligt stöd. + Lättläst sammanfattning, DAISY och sammanfattning på teckenspråk. [103]
Utdelning av överskott i inkomstpensions-systemet. [105]
Beviljats men inte fått. + Lättläst sammanfattning, Daisy och kassett. [118]

Ett nationellt register över yrkesutövare av alternativ- eller komplementär medicin. [123]
Försäkringskassan. [127]

Finansdepartementet

Vem tjänar på att arbeta? Bilaga 14 till Långtidsutredningen 2003/04. [2]
Sveriges ekonomi – utsikter till 2020. Bilaga 1–2 till Långtidsutredningen 2003/04. [11]
Det ofullständiga pusslet. Behovet av att utveckla den ekonomiska styrningen och samordningen när det gäller länsstyrelserna. [14]
Långtidsutredningen 2003/04. [19]
Från verkförordning till myndighetsförordning. [23]
Hyressättning av vissa ändamålsbyggnader. [28]
Regional utveckling – utsikter till 2020. Bilaga 3 till Långtidsutredningen 2003/04. [34]
Reformerade egendomsskatter. [36]
Kan vi räkna med de äldre? Bilaga 5 till Långtidsutredningen 2003/04. [44]
E-tjänster för alla. [56]
Skatt på väg. [63]
En statsförvaltning i utveckling och förnyelse. [65]
Egendomsskatter. Reform av arvs- och gåvoskatter. [66]
Marknadsmisbruk. [69]
Tid och pengar – dela lika? Bilaga 13 till Långtidsutredningen 2003/04. [70]
Migration och integration – om framtidens arbetsmarknad. Bilaga 4 till Långtidsutredningen 2003/04. [73]
Lönegarantiförsäkring – en partsfråga. [93]
PROSPEKT. Nya regler om prospekt m.m. [95]
Remissvaren på 2003/04 års Långtidsutredning. [96]
Tillsyn. Förslag om en tydligare och effektivare offentlig tillsyn. [100]
Genomförande av tjänstepensionsdirektivet. [101]

Att granska och pröva ansvar i kommuner och landsting. + Bilaga. [107]
En lag om Sveriges indelning i län och landsting. [128]

Utbildningsdepartementet

Folkbildning och lärande med ITK-stöd – en antologi om flexibelt lärande i folkhögskolor och studieförbund. [8]
En Ny Doktorsutbildning – kraftsamling för excellens och tillväxt. [27]
Tre vägar till den öppna högskolan. [29]
Folkbildning i brytningstid – en utvärdering av studieförbund och folkhögskolor. [30]
Utan timplan – med målen i sikte. [35]
Lärare, forskare och läkare – tre kompetenser i en befattning. [42]
Skolans ansvar för kränkningar av elever. [50]
Vem får vara med? En belysning av folkbildningens relation till icke deltagarna. [51]
Bevara ljud och rörlig bild. Insamling, migrering – prioritering. [53]
Samspel och integration. Nationell organisation för deltagande i EU:s forsknings- och utvecklingsarbete. [60]
Verksamheten vid IMEGO AB. [89]
Att lyfta matematiken – intresse, lärande, kompetens. [97]
För oss tillsammans. Om utbildning och utvecklingsstörning. [98]
Att lära för hållbar utveckling. [104]
Den könade förskolan – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete. [115]
Skolans ledningsstruktur. Om styrning och ledning i skolan. [116]

Jordbruksdepartementet

Utsädeskontroll i förändring. [72]
Hållbara laster. Konsumtion för en ljusare framtid. [119]

Kulturdepartementet

Bokpriskommissionens fjärde delrapport. Det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter IV. [9]

Digital Radio. [16]
Nytt regelverk för marksänd digital-TV. [39]
Bokpriskommissionens femte delrapport. Det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter V. [90]
K-märkt.
Förslag till förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. [94]
Folkbokföringsuppgifter hos arkivmyndigheterna. Integritet – Effektivitet – Tillgänglighet. [106]

Miljödepartementet

Förnybara fordonsbränslen. Nationellt mål för 2005 och hur tillgängligheten av dessa bränslen kan ökas. [4]
Miljöbalkens sanktionssystem och hänsynsregler. [37]
Alternativ för miljöbalkens provningsorganisation. [38]
Kortare instanskedja och ökad samordning. Alternativ för plan- och bygglagens provningsorganisation. [40]
Allmänna vattentjänster. [64]
Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2004. [67]
Byggnadsdeklarationer. Inomhusmiljö och energianvändning. [78]
Kärnavfall – demokrati och vetenskap. [99]
KÄRNAVFALL
Tillbakablick och framtidsperspektiv i KASAM:s verksamhet.
Rapport från ett seminarium tillägnat Camilla Odhnoff.
Stockholm 22 oktober 2002. [120]
Betalningsansvaret för kärnavfallet. + Underlagsrapporter. [125]
Introduktion av förnybara fordonsbränslen. [133]

Näringsdepartementet

Rätten till skadestånd enligt konkurrenslagen. [10]
Turistfrämjande för ökad tillväxt. [17]
Arbetstid vid vägtransporter – förslag till ny lag. [26]
Den könsuppdelade arbetsmarknaden. [43]
Samhällets behov av betaltjänster. [52]

Handla för bättre klimat – handel med utsläppsrätter 2005–2007, m.m. [62]

Godstransporter – noder och länkar i samspel. [76]

SWENTEC AB – för en nationell kraftsamling på svensk miljöteknik. [84]

Genomförande av direktivet om information och samråd. [85]

En samlad järnvägslagstiftning.
+ Bilagedel. [92]

Ekonomisk brottslighet inom taxinäringen. [102]

Energideklarering av byggnader. För effektivare energianvändning. [109]

Utveckling av god företagshälsovård – ny lagstiftning och andra åtgärder. [113]

Nytt nationellt kunskapscentrum.
Ombildning av RKC. [117]

Slag i luften.
En utredning om myndigheter, mansvåld, och makt. [121]

Vänd på kuttingen! Tillväxt- och utveckling i ett nytt perspektiv. [126]

El- och naturgasmarknaderna.
Energimarknader i utveckling.
+ Bilagedel med rapporter. [129]

Konkurrensbrott.
En lagstiftningsmodell. [131]

Inlandet har möjligheter. [135]